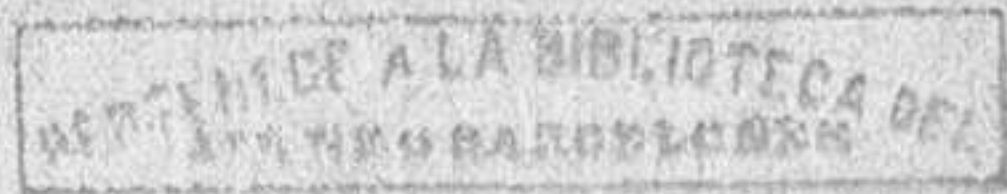

En honor d'en Pagés de Puig

Feya temps que teníam pensat honrar d'una manera o altra en nostres pàgines la memoria del eminent poeta catalá en Anicet Pagés de Puig, ab motiu d'haverse parlat de la propera publicació de ses poesíes fins are escampades unicament pels volums dels Jochs Florals.

Are segons sembla la obra del poeta sortirá del *ostracisme* a que en cert modo l'havía condempnat ell mateix, y veurém ses lluminoses inspiracions coleccionades en un volum que es esperat com cap altre dels que contenen la producció literaria dels autors de nostra terra.

Bo será que, entre tantes floretes, més o menys flayroses, que prodigament escampa pel sol literari de Catalunya nostra jovenalla febrosa de producció, y fins entre algunes flors de paper de rutinaris emperdenits o colomins sense ales, senti nostra generació l'embaumador perfum de la floralia exida d'una terra assahonada pel talent, regada ab la frescor de la inspiració e illuminada per la llum del geni!

No'ns creyém pas eczagerar ni un punt al parlar en aytals termes; mes per si hi ha encare algún incrédul, havém cedit avuy la ploma al honorable mestre de la poesia, En Joseph Franquesa y Gomis, quin estudi d'en Pagés, que escrigué espressament pera les pàgines de CATALUNYA, fará tenir d'extraordinari tot lo que d'aytal hauríam volgut donar al nostre present nombre en son aspecte exterior, ja que en aquest últim punt ens ho han impedit determinades rahons purament circunstancials.

Després del estudi que fa en Franquesa del poeta y del hermós discurs, estudi també d'en Pagés, que l'Arthur Masriera ha escrit pera esser llegit en la vetllada del Atheneu, y que té també cabuda en aquestes pàgines, havíam pensat que fora oportú insertar algunes de les poesíes inédites que en Pagés ha dexat y que han de formar part del volum que té de publicarse; mes no havent arribat a nostres mans a son degut més que la titulada *L'absolució*, hem cregut que no estaria fora de lloch al costat d'aqueixa la publicació d'algunes de les poesíes ja conegudes per haver sigut premiades als Jochs Florals. En les que havém triat hem cregut honrar la memoria del insigne mestre, per representar tres mostres d'altres tants genres poétichs que ell conreuava: la paráfrasis dels llibres sagrats, a que tanta afició havia demostrat, ab son *Anticrist*; el genre popular ab sa deliciosa balada *Cor fidel*, model d'una estremada concisió; y'l patriótic, que també conreua a voltes ab sa esquisida al ensemps que ferma *Independencia*.

Anicet de Pagés de Puig

Vint y cinch y trenta anys enrera la nostra jovenalla literaria era sense dubte molt més impresionable qu'ara. Es una llástima que cap dels que poden ferho haja descrit encara las emocions sentidas cada any pel axám dels nostres poetas allá cap als vols de la festa dels Jochs Florals, cap al última desena d'Abril, quan los Consistoris estavan a punt de posar la firma al peu del veredicté dels premis concedits en lo Certámen. Discusions políticas, cambis de govern, pronunciaments, qüestions socials y económicás, ¿qué eran en aquella tongada, més que entreteniments ridícols de que ja vagaría parlar en l'altre temps del any, caborias y ximplerías dels desventurats incapassos de fruir jamay la satisfacció inefable del poeta triomfador que pujaría a la tarima a recullir al fi la somiada recompensa d'un segon accéssit?

Y la fressa y'l rebombori ab que's discutía la probabilitat d'un premi mal donat? Y'ls miracles d'ingeni ab que s'anava esbrinant dels membres del Consistori los títols de las poesías victoriosas? Una senzilla rialleta, una menuda distracció del mantenedor més reservat, ja era prou pera anarse fent tot un complicat sistema de induccions fins a endevinar lo nom del autor afavorit, cotisantse desseguida per totas las reunions y escampantse de boca en boca entre murmuracions y protestas y cridoría y bellugadissa. Per aquells temps l'esbart floralesch, per una senzillíssima questió ortográfica, estava dividit en duas fraccions que's reunían cada tarde al Café Espanyol y al Café Suís de la Plassa Real: al saberse una noticia los emissaris corrian d'una banda al altra: y'l felís mortal que al fi podía arrencar la llista definitiva dels traballs premiats saltava ab quatre gambadas a fer saber a crits la bona nova, saludada ab riallas y aclamacions y escándol, que al un café feyan perdre la llissó al pobre pianista que teclejava'l pas més interessant d'una ópera y en l'altre acabavan ab la paciència del malhumorat *ajedrecista* a qui ja li havia costat dos peons tan sentir parlar de versos y de premis y de mencions honoríficas.

Sossegats los ánims y discutit ja suficientment lo *fallo*, y mitg consolats los autors en desgracia, los que havían anat *al sach*, segons la frasse de rúbrica, comparexían poch a poch los escriptors forasters que feyan lo viatge anyal per venir a la gran festa: los de Girona, 'ls mallorquins y'ls vigatáns: d'aquexos últims, en envejable germanó, casi no'n faltava cap, tan sols n'hagués exít un de premiat. Y de la sorollosa lluyta aviat no'n quedava ni'l rastre: la solemnitat dels Jochs Florals bastava per extingir totas las queexas y'l *genus irritabile vatum* se pacificava entre'ls nostres sense altre propóssit de venjansa, per part dels carbassejats, que'l de triar mellors temas y ensejar mellor las forsas pera combatre ab més fortuna al any vinent. A la sinceritat dels jutjes corresponía la generositat y l'allunyament de tota idea utilitaria dels vensuts.

* * *

Lo mateix que una aparició esperada y com responent a una crida, no faltava per aquellas diadas a animar los rotllos literaris y a contradir las decissions dels Consisto-

ris, un poeta amagat durant tota l'anyada, pero que llavors venia a reclamar son lloch, com á més fill dels Jochs Florals que'ls altres qu'era, perque tota la seva producció no s'encaminava a altre cosa que a agabellar los premis y las distincions del disputat certámen sense temptarlo cap altre mena de publicitat. Era l'Anicet de Pagés de Puig. Alt, ben format, ab sa superba testa y sa cara allargada per una copiosa barba negra, ab sa calva ja a mitja edat casi complerta, dexantli al descobert la *closca sópita*, com deyan sos amichs, ab sos ulls grans y fixos pero penetrants y entremaliats, semblava una figura arrencada d'un retaule górich y que contra la seva voluntat s'havía vestit a la moderna. Ningú sabia de que feya ni ahont vivia; hi havia qui'l creya un dels claríssims exemplars de la bohemia literaria catalana: a n'ell se li endonava poch que's suposés lo que's vulgués: venia a parlar dels Jochs, a recitar poesias, a tastar los amaniments de la gran festa: al cap d'uns quants días se tornava a eclipsar y la desaparició s'allargava ab tota seguretat fins al Abril següent.

Quan s'el veyá entrar al café ahont se reunían los companys, ab son tirat d'aristócrata tornat a menos que li feya portar ab certa distinció fins lo vestit usat, ab la inseparable pipa a la boca y a sota l'axella'l groxut bastó que tenia més de garrot que de canya, tothom cuytava a oferirli un lloch de preferencia. Y una vegada assegut, ab un picar estrepitós de mans y ab un crit formidable, demanava invariablement al criat lo mateix servey. «Mosso, un got de víl». Engolit lo primer glop, havia arribat lo moment d'escapsar lo tema etern de totas sas conversas: la poesia catalana y'ls Jochs Florals.

A primer cop d'ull hi havia en las sevas explicacions molt poca cosa de simpárich. Ningú com ell per llensar per terra l'autoritat dels Jurats, per trovar taras en las obras dels altres, per contradir lo criteri general y enderrocar las famas adquiridas, y sobre tot ningú com ell per sostenir ab un aplom inusitat y ab un atreviment sens límits la superioritat del mérit de sas composicions ab relació ab las que li eran competidoras. Pero desseguida que s'hi entrava en discussió, apart de que la rahó algunas vegadas li sobrava, se l'anava veyent recular y fent concessions y s'endevinava que més que vanitat y orgull hi havia en ell un fons de noy que si pecava, era per sobra d'ingenuitat y no pas per sombra d'hipocresía.

Parlant de poesias era inevitable que surtissen las sevas.—«Tot axó de que heu parlat son carrinclonerías. En voleu sentir de versos?»—Y en efecte, 'ls versos venían y robustos y hermosos, magistralment cisellats, plens d'imatges ben trovadas y alguns cops grandiosas y enlluernadoras. En Pagés no podía recitar en públich perque tartamudejava molt, pero allá entre amichs, en la taula del café, jo no he vist qui recités mellor, ni de una manera que omplís y satisfés tant al que estava escoltantlo. ¡Quin valor no prenían ditas per ell aquellas admirables posadas del *Comte l'Arnáu*, quan muntant lo poltro esperitat després del sacrilegi comés,

serpents y llopadas—lo van rastrejant
badadas las golas—las llenguas penjant.....

o aquellas melodiosas estrofas del *Cant de Salomé*, o, sobre tot, aquells últims versos de sa poesia *A una dona*, que tant li agradava repetir:

Jo so lo pi qu'en lo rocám s'arrela
ferestech, aspre, que jamay se vincla

sota'ls núvols inflats de pedregada
y baldament lo llamp del cel l'esberle!
Tu, feble dona, ets l'eura fluixa y prima
qu'en la pols s'arrossega llepant marges
y en sos brassos hi estreny ¡quina vergonya!
qualsevol arbre.

Quan recitava, ab veu clara y plena, y ab severa dignitat, indicant ab los ulls y ab los brassos los moviments y las situacions, voltavan la taula los demás concurrents escampats pel café y fins'ls criats dexavan la feyna embadalits, y no hi havia qui no sentís en aquells moments tota la seducció de la veritable poesia catalana.

De sobte, 'l poeta cansat de tan dir versos, arreplegava la primera copa que li venia y al trovarse ab que no era la seva la retirava violentament.—«A mí no m'hi vinguéu ab aquexos bocks ni absentas que no tenen cap gust: vinga un altre glop de vi rancil!»—

* * *

Era en realitat En Pagés de Puig un verdader poeta, y poeta essencialment líric. Encara que no mancat de brillants qualitats narratives, y que las sevas odas prenguessen sovint una volada y entonació épicas, se complavia molt mellor en la exposició de las impresions propias y fins semblavan las pinturas dels personatjes descripcions d'ell mateix.

Home a lo que sembla de pocas lecturas, acostumava dir qu'ell no tenia més que dos grans mestres: la Biblia y Víctor Hugo. Y en efecte, las reminiscencias bíblicas son ben facils de notar casi en la mellor part de sa producció, y l'ampulositat de frasse, la riquesa d'imatjes, lo vigor de l'expressió y fins devegadas lo gust dubtós d'alguns atreviments recordan aquella vestidura espléndida, aquella factura retórica pero genial ab que assombrá a la generació passada lo poeta mes agegantat que ha tingut may la Fransa.

L'oda, entesa a la manera de Víctor Hugo, lo seduhia particularment. Es ben digne de notarse que ab tot y que las sevas eran escritas pera concorre a certamen, no tenian may ni'l mes petit regust académich ni cap dels convencionalismes admesos en aquexa mena de composicions. No hauria pas parlat per ellas Lord Byron quan per ponderar lo enutjosa y pesada que era una cosa digué que li fastiguejava tant com una oda premiada. Per suposat que la oda clássica, la oda grega o horaciana En Pagés tampoch la sentia. Ni era may filla d'una sola inspiració ni d'un sol moment. Per ell com per lo gran poeta de Fransa era una garba de pensaments hermosos y gráficamente expressats y d'imatjes novas y llampants, vigorosament esculpidas, ab qu's dongués gran relleu y tota la possible magnificencia a un assumpto ben escullit. Testimonis son d'axó la bellíssima composició *La Creu*, *La jove Catalunya*, *la Magestat de Deu*, *Inmortalitat v grandesa*, *Reculliment* y tantas y tantas altrás.

Los que al Café Suís li haviam anat sentint repetir tota la enfilera de sas composicions sabiam que algunas d'ellas, comensadas potser aquell mateix dia, eran continuadas al endemá ab novas estrofas qu'havia anat forjant, veyentlas potser termenadas o

modificadas després y recordantnoslas al fi complertes, ab aquella extraordinaria memoria retentiva que tenia. La consegüent falta d'unitat d'aqueix sistema de compondre perjudicava al conjunt de l'obra: en ella casi sempre las bellesas parcials superavan y mitj esborravan la impressió definitiva. Era'l seu un treball d'argenter en que la combinació devegadas li fallia pero en que hi muntava sovint pedras de preu inestimable.

¡Quantas estrofas podrian recordarse que flamejan animadas pel foch de la mes alta poesia! ¡Quan hermosas, ab tot y ser sa composició molt primitiva, las de la oda *Inmortalitat y grandesa!*

¿Qu'es exa febre eterna de somnis de grandesa
que dins sa closca sópita
crema mon esperit?

¿Qu'es aquexa esperansa qu'en ma humana pobresa
cada jorn m'afalaga, me vetlla cada nit?

Es, oh Senyor, ta imatge: n'es exa part divina
que may la mort carnívora
cap al fossar s'en du;

Ella sab ma prossapia, ma sort ella endevina,
y'm crida nit y dia que so immortal com Tú.

Lo sol, pare dels sigles, res sab de ma existencia;
Jo veig al gran autómata
sobre mon cap passant;

Jo sos raig empresono, jo escorcollo sa essencia,
fins medexo sas voltas! y sols visch un instant!

Y fins la mort batuda, ja en son poder no fia
quant al cel vola l'ánima
dexantli'l cos captiu,
com dexe a voltas plomas al llaç que l'oprimia
l'aucell que a esbategadas s'escapa vers son niu.

¡Quina fonda impressió religiosa no sembla haver inspirat los pensaments que atre-
sora sa poesia *Reculliment!*

Dels vells turons, pel llamp ja sosmogudas
quan udola'l Mestral las rocas cauhen;
y ab sos trossos, avans espant dels homes,
en lo fons de la vall los noys hi jugan.
Lo hivern ab fret alé las flors asseca
y'n fa pols y brossám. De lluny flayrantnos
nos aguayta la mort. Anima mia,
tot fineix en lo mon. ¡Medita y prega!

Sobre'ls homens hi ha Deu, ánima mia:
¡trista de tu, si, del orgull esclava,

no sents qui ets tú y qui es Ell!... millor te fora
no haver vist may la llum: mes te valdria
ser com exos llambrichs, fills del sepulcre,
que viuhen de la Mort voltats de fosca,
perque ells en lo carner al menys s'afartan
¡mes l'orgull dels humans sempre fameja!

Si la dissort son jou al coll te posa,
arrup lo cap que per ço es fet de terra
y si Deu vol provarte en ta amargura,
de t'avior reyal no te'n recordes,
ans sempre humil ta mesquinesa esmenta,
que al impuls furiert de la ventada
la canya per humil no mes se vincla
y lo roure orgullós sòl estellarse.

Tot aqueix vigor y enérgica duresa se converteix en una dolsura plena d'armonías
en las deliciosas notas del *Cant de Salomé*.

L'Espós gentil, la Esposa encisadora,
abdós s'aymavan ab igual tendresa;
Ell era un Rey, Ella era una pastora:
Ell era tot amor, Ella bonesa.

Y cada nit l'Esposa se dormia
quan l'Espós ab un bes sos ulls tancava:
Ell feya brunzir l'arpa a trench de dia
y Ella per escoltarlo's despertava.

—Vina ab mí: ja'l sol daura la montanya:
¡oh Sulamith! la matinada es dolsa
y t'he fet, amor meu, una cabanya
ab rams de tamarin y brins de molsa.

Acóstat, ningú'ns veu. ¿Qu'es, me demanas,
aquest remor? ¿per ço besarm no gosas?
tal volta'l fan las tortras boscatanas
qu'entrar assi'ns han vist. . ¡son tan gelosas!

¡Deturat temps! mira a l'aymada mia,
no has pas vist may, oh monstre de feresa,
alegria en lo cel com m'alegria,
ni bellesa en lo mon com sa bellesa.

Y eix niu petit qu'he fet per tú, m'aymia,
estendrá son fullam per prats y comas,
per montanyas y plans, y será un dia
la cabanya payral de tots los homes

Ab ofrenas y prechs, las mans impuras
tremolosas damunt del pit creuhadas,
assi vindrán las géneras futuras
a besar lo polsim de tas petjadas...

Es una clara mostra de la ductilitat d'ingeni d'En Pagés lo saber encertar tan be lo to corresponent a cada assumpto. Qualsevol diria qu'es filla de molt intensa amargura, la ja citada bellíssima lamentació *A una dona*. Lo seu comensament es magistral:

Jo só en lo camp d'aqueixa trista vida
un castell enfonzat: la gent poruga
fa'l senyal de la creu tot allunyantse.
Mes no es tot dol: encar'en las esquerdas
dels murs negrenchs qu'están a punt de caure
quan se'n van los voltors, per una estona
hi solen festejar las aurenetas.

¡Deu las ho pague!

Deu vos ho pach, oh si, recorts dolcissims
de mon primer amor, llantias de plata
qu'encar' creméu devant d'un Deu fet trossos!

Axís se podrian anar reproduhint las posadas y estrofas arrodonidas ab conceptes hermosos y expressions ajustadissimas, no solzament de las poesias indicadas sino d'altres d'istil y gust semblants, tals com *Lo cant de Sulamith* encara inédita, *A la fraternitat literaria dels pobles*, &, &; pero aquexa feyna, encara que agradable, resultaria inutil per quant no faria sino acabar de acreditar lo que ja queda prou provat.

Al costat de las obras aludidas y formant secció apart, queda d'en Pagés una bona colecció de poesias de menor volada que constituhexen una altra preciositat. Portava'l títol de *Tardanias*, y cremat perque no obtingué premi dels Jochs Florals (y sens dubte no l'obtingué perque era un aplech de composicions heterogéneas) l'entregá a son amich, lo distingidíssim poeta Francesch Matheu, qui l'escampá per las planas de la «Ilustració Catalana», que allavors dirigia. *Lo vals*, *Lo de sempre*, *Compassió*, *Caritat*, *Tu y jo*, *Es-tranyesas de la por*, *Esperansa*, *La vida*, casi totas de curtas dimensions y en general fillas d'una amarga ironia. Ab lo *Secret de fer fortuna* y la *Justicia*, que son una enginyosa presentació de las célebres *hetayras* gregas Aspasia y Friné, ab mes unas elegantíssimas quintillas dedicadas a Lluisa de la Vallière y altras pocas que no recordo, formavan una toya de ben agradable perfum, quals flors convindrà recullir sens excepció lo día que's coleccioni la producció del autor.

Aixís mateix escampats per las revistas literarias de *La Renaixensa* y pels calendaris del malaguanyat Pelay Briz hi han d'haver algunas altras composicions. Y desseguida en venen duas a la memoria que son verdaderas joyas: una es la valenta y aspre descripció de la Mort que's diu *Lo Dallayre*, y l'altra un romanset idíllich titolat *Caltu*, que refereix la mort de la estimada y qu'es de lo mes delicat que hi ha dintre la moderna poesia catalana. Ha de posarse igualment en primer lloch son *Esglay*, qu'es una esborronadora visió de la propia mort.

Finalment en lo género narratiu tornan a relluir sas mes altas qualitats en la coneguda balada *L'ánima en pena* qu'es la superior pintura que tenim del Comte l'Arnau. Apart la execució incomparable de l'obra, hi ha en ella una idea per descriure lo desenfré del personatge, que jo trovo genial: la de volguer lo comte la possessió de una monja morta estesa devant del altar. A la brutal y doblement sacrílega escomesa del llibertí,

¡Deu meu quin miracle! ¡Jesús quin espant!

La morta'ls ulls obre y's posa a plorar

y'l compte fuig entre'ls llamps y trons de la naturalesa escandalisada fins a ser engolit eternament per los cástichs infernals. Segurament qu'els historiadors del célebre personatge *Don Juan*, en totas sas variants literarias no haurán vist may enloch una concepció tan atrevida y que d'una sola pinzellada pinta tan be a son hèroe.

* * *

Poch mes nos toca dir ja de nostre poeta. Encara que fou per primera vegada premiat al any 1869, la febre de compondre y enviar als Jochs Florals la tingué desde'l 1875, any en que'l vaig conexe, fins al 78. Desde aquest últim temps nos desaparegué anant a raure al fi a Madrit, ahont la preparació y recull dels materials pel Diccioniari enciclopédich d'En Montaner y Simón li asseguraren una bona colocació.

Algún any qu'altre donava encara alguna escapada, sempre per la festa de Maig, pero's mostrava retret y del tot allunyat de cap intervenció directa. No per axó'ls companys dexavan d'invitarlo a que tornés a feros conéxer los fruyts de sa inspiració, pero ab major facilitat se lograva que recités, com sols ell sabia ferho, antigas composicions dels primers lírichs dels Jochs Florals, tals com En Camps y Fabrés, En Pons y Gallarza, l'Adolf Blanch y sobre tot En Marián Aguiló, per qui sentía una adoració ardentíssima. Aquell antich regateig de lloansas per los autors de son temps s'havía també modificat casi del tot, admirant ab grans frasses d'entussiasme a'n Verdaguer y en Guimerá y dihentnos que per Madrit anava escampant la fama de la nostra poesia lírica, recordant com s'havía atrevit a dir al mateix Núñez de Arce «Desengáñese D. Gaspar: en la lírica somos mucho más ricos que ustedes».

Havíali agafat decidida afició a la poesia popular, recitant la lletra d'algunas de nostres cansons ab verdadera delectació. No havia de trigar gayre en sentirse aquesta influencia en sas últimas composicions.

Per fi al any 1896, quan ja ningú se'l esperava, comparegué de nou als Jochs Florals, arreplegant tres premis d'una sola vegada. Tothom recorda la franca ovació que obtingué son *Retorn*:

Jo vinch de llunyas terras:
máls vents se m'hi emportaren:
d'aquellas terras llunyas
no duch pas res de bo.
Sencé y fort vaig anarmen:
fort y sencer retorno:
Montanyes de la patria,
deixaume entrar. ¡Ja hi só!

Tornava, en efecte, valent y rejuenit y ab l'aparent preparació de noves embestides. Pero malgrat a las ratjadas de poesia del *Retorn* y d'altras poesias, en general, aquexas demostran ja fadiga y caminan afexugadas ab lo pes de pensaments y imatges molt sovint ben poch originals. La *Resignació* y l'*Anticrist*, son mes aviat paráfrassis del llibre de Job y del Apocalipsis que propias invencions.

En Pagés venia ja ab la barba ben blanca y, per desgracia, los estiuets de San Martí son molt curts y de la seva calor no hi ha que fiarne gayre. Aixís, ab tot y sos proposits de tornar a la seva joventut poética, encara que ab *Borratxera* trova animadas y aixeredíssimas estrofas, pels Jochs de 1898 en cambi, en *La filosa*, admet uns artificis qu'en son bon temps ell hauria sigut lo primer en rebutjar, y en la *Profecia d'En Marian Aguiló*, ab tot y contenir alguns tochs brillants, s'hi nota ja verdader cansament. L'única joya d'aquell any es lo *Romanç de cego* tret del famosíssim Serrallonga, pero es obra de sos primers temps que estava ja cansat de recitar vinticinch anys enrera: la sola correcció que hi ha, es que avans lo presentava com un reconegut lladre de pas, y ara, per medi d'una hábil conversa entre'l poble, dexa'l dubte de si era un mal factor o un cavaller patriota. La factura d'aqueix romans es digne de lo mellor qu'En Pagés ha produït.

Mon amich y *Independencia* premiadas al any següent no tenen ja de per sí cap pretensió. Pero *Cor fidel* distingida com ellas en los Jochs de 1899 y *Lo comte Gari* en los de 1901, son dues felicíssimas imitacions de la poesia popular, sóbrias, incissivas y emocionants. Per mala ventura son las darreras guspiras d'aquell foch de l'inspiració d'En Pagés que algun temps havia brillat ab tan intensas flamaradas.

Lo que atreu en la poesia d'en Pagés, sobre las altres qualitats qu'hem enumerat y las demás que posseheix, es aquell ayre catalanás que sab comunicar a totas las obras fins las fillas de sa estada a Madrid, ahont ara l'entretenia l'enorme treball de enllestir un diccionari d'autoritats de la llengua castellana. Es axís mateix altament simpátich l'agrahiment que mostrá tota la vida als Jochs Florals y que ningú mes ha revelat tant. En sos volums están sa primera y sa última composició; y ab tot y'ls inevitables desayres rebuts algunas vegadas, se pot assegurar que tota la seva poducció, poch menos que íntegra, concorregué al primer de nostres certamens, abstenintse constantment d'enviar un sol vers a cap altre. Fill, més que respectuós, adorador de sa mare, no's mogué may de sa falda.

Jo no sé si l'afició que sento per las poesias d'En Pagés es excessiva: de lo qu'estich segur es de que convé aviat recullirlas piadosament totas (crech qu'ara'n tenia de compostas algunas d'amorosas y potser una qu'altra de massa lliure) y presentarlas a la jovenalla actual per que sían molt més conegudas de lo que son.

Entre tant verset inutil com ara corre, no será per demás que vinga un mestre de debó a senyalar lo camí d'escriure ab més consistencia. Respectant lo bo que tingan las tendencias moderníssimas, no s'ha de dexar de conservar lo respecte degut als que ja'n podríam dir autors clássichs. Jo al menos soch dels que conservo predilecció per ells, y com moltas de las novas provaturas me fan l'efecte que feyan a En Pagés las begudas afeminadas; també com a n'ell, en las taulas litererías, me's que'ls *sauternes* y *vermouths* y cervesas aygualidas, m'hi agradan las begudas fortas. No hi ha mellor manera de pendre color y agafar coratje: vi ranci, vinga vi ranci!

J. FRANQUESA Y GOMIS

Anicet de Pagés de Puig

Estudi Psicològich del poeta

Senyors:

Desde dels temps perduts entre les boyres de l'antigor, ha sigut objecte de lluytes no gayre pacífiques la definició del geni. Aquesta paraula, atenentnos al sentit etimològich, significa en grec *esperit sobrenatural, daimon hyperfiseon*, y en aquest *hyper, (super)* hi va enclosa tota la forsa de la dificultat. Plató'ns parla del *hyperandra (super-home)* vint y cinch segles avans de que Nietzsche hagués fet la trovalla del *ueber-mensch, super-home* també, y'l procés de la historia del ser excepcional, que munta per sobre del nivell intel·lectual dels altres, es idéntich en totes les civilisacions, estats y pobles.

Lo *Geni* es l'home que veu ab esguart profundíssim veritats y deduccions ahont los altres no hi veuen res; es genial aquell ser que, ab intuició estética de naixensa, veu l'arquetip de la bellesa y l'expressa ab la paraula, lo color, la ratlla, la harmonía dels sons o la materia sense forma. Es genial també aquell que d'un colp d'ull expressa, crea, o endevina, per medi de procediments inductius rapidíssims, lo que altres expresan per medi d'un llarch procés o raciocini encalmat o molt trevallós.

Sent donchs, lo *Geni* un ser excepcional ans que tot, per forsa ha de viure en contradicció ab los demás mortals, equilibrats y metódichs, rutinaris de pensament y setmesons d'esma, pero que son los que composan, no solsament la majoría, sino la massa general que domina en totes les épques y pobles. Los «encarrilats», los «dels peus de plom» y «seny práctic», com servilment los anomena una societat tan estreta de front com ells, tenen com a cosa justa y natural, lo mirar ab desdeny als «aixelabrats», als «somnia-truytas» als «caps de trons», com gráficamente anomenan en nostra llengua als que tenen ales al pensament y fogarades al cor. La lluyta eterna entre lo cavaller idealista de Cervantes y l'utilitari criat del mateix, existeix desde que'l mon es mon y existirá sempre fent caure a tomballons al primer y engreixant prosaicamente al segon.

* * *

Lo poeta catalá, lo malaguanyat amich nostre, D. Anicet de Pagés de Puig, a qui honra avuy ab tanta justicia l'*Ateneo Barcelonés* era un geni, ab tota l'acepció del mot. No ho era solsament per l'inspiració goethiana de ses poesies, no ho era per haver fet ressuscitar a lord Byron, Espronceda, Heine y Leopardi vestintlos ab trajo catalá, rumbós y ben tallat; ho era per la tónica originalíssima de son carácter, de sa propia manera de ser, per tindre «coses d'en Pagés», qu'eran *seves* y no enmatllevades, pera ser «sempre ell» y serho d'una certa manera que feya somriure ab desdeny, als equilibrats; ab esglay, als curts de mida intel·lectual y moral; y ab admiració als que estudiém avans de criticar y sabém, gracies a Deu, compadeixer avans de malehir.

S'ha dit moltes vegades que'ls homes que «tenen coses», «que fan de les seves» son sers degenerats o dolents. S'ha repetit la vulgaritat de que'l temperament, la educa-

ció o la correcció violenta, modifiquen les accions del home, com si tot això no fos dir que l'home que pensa o obra malament, ab estímuls excitants al be, o coercitius de mal, pot reformarse o esmenarse. No preteném donar una lliçó de bon exemple o pedagogia petulant, sobre la memoria d'un difunt. Això seria un sacrilegi artístich y una ausencia de caritat. Volém fer ressaltar les qualitats étiques excepcionals d'en Pagés, demostrades en sa vida de poeta.

Vida de poeta vol dir, a Espanya, camí d'esbarcers y espines; vida que's comensa comprant ab lo menyspreu social lo diploma de somniador y d'home destinat a no ser may comprés, ni apreciat pe'ls seus semblants. Y això no vol dir que en Pagés no tingúes afició a altres estaments socials més productius y carregats de consideració.

Advocat desde jove, pertanyent a una familia noble y molt distingida y acomodada del Ampurdá, tenia'l camp obert per ser un jurisconsult de pès y bon bufet, o un culliter de ví, oli y suro, qual firma fos classificada com de *primera* en les sucursals del Banch d'Espanya. Pero de desde molt jove, se sentí poeta, y poeta somniador de veritat, poeta de volada genial que no podia viure, ni comptar, ni estudiar com los advocats de pès y'ls propietaris rurals comptan o estudian.

Desde una de ses primeres poesíes, premiada farà a prop de quaranta anys en los *Jochs-florals* de Barcelona, que comensava:

Lo geni no té patria, per tot lo mon habita,

fins a les filigranes de les balades que escrigué en los últims anys de sa existencia a Madrid, passant per l'aclaparadora tasca de redactar un «Diccionario Universal de Autoridades de la Lengua Castellana», en Pagés sempre es artista, sempre es poeta, sempre es l'home genial, actiu, contrariat y mal comprés per una societat que ell no estima, ni s'esforça en comprendre poch ni massa. Y d'aquí les lluytes d'en Pagés ab la societat, lluytes mortals, en les que un altre, que no hagués tingut l'energía y forsa de son geni, hauria caygut pera no alsarse.

Forsa genial es menester pera ser poeta en tots los géneros literaris y serho sempre inspirat, sempre correcte y sempre triomfador. La oda pomposa y d'alta volada, la llegenda popular esferehidora, la tendre balada, la pintura apocalíptica, trassada ab lo pincell d'Orcagna, l'idili bíblich, la nota sentimental, íntima y dissecadora de propis afectes, l'hymne, l'romanc popular, tots los géneros y escoles, tot surt de la ploma y de l'ànima d'en Pagés, ab bruel de lleó, pero de lleó atravessat de pantera, ab una tonalitat agressiva, punxadora, plena d'aroma de flors de montanya catalana y de baf de tomba, pero de tomba de rey o d'héroe llegendari.

En los temperaments molt excitables, diuhen los psicólechs moderns y entre ells lo gran Rossignoli, la sanch ardent, les manifestacions bilioses y la propensió a la ira crean lo domini de les passions ditas *esténiques*, que donan naixensa a la esperança, a la coratjosa temeritat y a la ira més desvergonyida. Eixos temperaments tenen manifestacions de carácter noblement altiu, traduhides per medi de una confiança en llurs propies forses, que'ls vulgars y prosáichs mortals ne diuhen pretensions arrogants, pera no usar un altre terme gráfich molt catalá y expressiu. Lo coratje, l'orgull, la ira y la feresa en les contrarietats, qu'arriva a voltes fins a un brutal paroxisme, los fa divorciar de la societat, ab la que rompen totalment, o'ls adora y crema encens si l'empenta o segell del

geni es tan gran, que la societat, per altre part egoista y calculadora, fa les paus ab lo geni sempre que aquest's diu Musset, Byron o Espronceda.

Si en Pagés arrivá a imposarse com aquestos, no es propi d'aquest lloch lo dirho; dirém únicament que, ab los defectes y qualitats d'ells, espera que'l temps, lo gran cedás de reputacions, li fassa la merescuda justícia.

Sería tot lo contrari d'aquesta virtut oblidar que l'Anicet de Pagés fou un ser excepcional que cumplí en lo camp de la cultura literaria una missió enlayrada y digna. Poeta ab personalitat y relleu molt propis, durant mes de mitj sigle mantingué lo prestigi de sa firma ab lo conreu de tots los géneros literaris. Poeta de *Jochs florals*, en lo sentit de poeta amant de lluyta y d'escalf patriótic, ha deixat composicions que'ls amadors de nostres lletres no podrán oblidar may. ¿Quí no s'ha esglayat ab aquella *Anima en pena* que tots sabem potser de memoria? ¿Quí no ha pensat fundament ab amargor y consol a la vegada, llegint lo plany *A una dona*? ¿Quí no ha entés l'atreviment de les metàfores hebráiques y'l poétich simbolisme dels Llibres dels Cantars, de Job y del Apocalipsis tan bellament cisellats en *Lo Cant de Salomé*, *Resignació* y *L'Anticrist*?

La col·laboració que prestá al Diccionari Enciclopédich Hispano-Americá de la casa Montaner y Simón, y l'empresa de donar a les lletres castellanes un monument lingüístich d'autoritats literarias que cap academia ni entitat no s'atreví jamay a emprendre ab temps, diners y medis de que'n Pagés no disposava, l'acreditan de trevallador infatigable y d'erudit de cap d'ala, o mellor dit, de home pacientíssim, educat en aquella escola seria y metódica que dona deixebles com los Bollandistes, o sorprén al mon literari ab llibres com los *Recuerdos y Bellezas de España* d'en Piferrer y Parcerisa, o la *Historia de las Ideas Estéticas* d'en Menéndez y Pelayo.

* * *

Quaranta anys de treball constant e infatigable activitat no valgueren a n'en Pagés ni una posició modesta, ni un soplug contra la miseria. En Pagés, talent de primer ordre, y lluytador mascle de primera forsa, visqué y morí independent, fort y aspre per los afalachs socials com aquell «pí feréstech que jamay se vincla», del qu'ell nos parla, y altiu y superb com l'esperit del mal que cantá en una de ses mellors poesíes fins ara inédita. En moments d'esplay ab los amichs, pels quals éra un noy candorós y expansiu, solía dir que si Diógenes y l'Angel Caygut haguessen pogut celebrar unes bodes, l'haurían infantat a n'ell mateix.

Preneu lo que vullau de tan gráfica y arriscada comparansa. Lo poeta que cantá ab accents tan supraterrenals a Santa Teresa, a l'Esposa dels Cantars y a la paciència del patriarca d'Ur de Caldea, era avans que tot, un creyent y un idealista de gran volada. ¿Quína culpa tingué si vingué al mon tres o quatre sigles més tart de lo que son geni y son afany de llum y de veritat mereixían?

ARTHUR MASRIERA.

L'Anticrist

*Vindrà quan sia l'hora. Primer vindrà la guerra,
després vindrà la pesta, més tart vindrà la fam.
—¡Ja ve!—dirán llavores; y abans de sa vinguda
al ventre de les mares ja'ls fills hi plorarán.*

*Vindrà, vindrà la bestia. Son cos cobert d'escates
tindrà set caps de tigre, deu banyes com tallants:
portará deu corones, y sota les corones
de set grans flastomies set noms s'hi llegirán.*

*Y los fills de la terra la menarán ab tálam
per pobles y masíes, per viles y ciutats,
y devant les set goles tothom hi durá ofrenes
y arreu farà miracles y tots l'adorarán.*

*En sos horribles ápats farà degollar hòmens
y en dolls de sanch bullenta la bestia's banyará;
fará estripar los ventres de mares y de vérgens
y en les entranyes tébies sos peus s'hi escalfarán.*

*Magnífiques matrones en grans ribells de plata
replens de carn humana li donarán menjar,
y en caps de mort pelosos donzelles totes nues,
mesclat ab sanch impura, lo vi li servirán.*

*Y la bestia borratxa, llançant brams de luxuria,
sos membres llefiscosos al sol ajaçará,
y'ls pares y les mares sens por y sens vergonya
ses filles més hermoses li portarán al jaç.*

*Y al entorn de la bestia los hòmens serán feres,
serán corrals los temples y estables los altars,
y per les taulas brutes hi rodarán los cálzers,
y les creus estellades escalfarán la llar.*

*Los vells perderán l'esma xuclats per la impuresa,
coberts de ronya y lepra los noys se migrarán,
per un got de vi térbol s'esgorjarán los homens
y se vendrán les dones per un bocí de pá.*

*Sentirán les orelles no més que renechs d'odi,
les mans ensangrentadas no mes palparán fanch,
los llabis babejosos no més dirán mentides
y'ls ulls plens de feresa no més veurán maldats.*

*Y'ls crims anirán sempre crexent sense mesura
y per los crims dels hòmens lo món s'envellirà,
y amunt, en les altures, plorant de dol y pena,
set àngels en set llibres los crims hi comptarán.*

*Y ja haurá arribat l'hora. Portats per les ventades,
d'escorçons y llagostes s'omplenarán los camps;
sobre les flors resseques hi sortirán espines
y'ls arbres sense fulla may més re florirán.*

*En l'aygua enmetzinada s'hi podrirán los pexos,
en l'ayre sense vida s'hi ofegarán les aus,
volcans y terratrémols reventarán la terra
y'l cel tindrà pels hòmens no més que trons y llamps.*

*Les cases serán tombes, los pobles cementiris,
los morts jaurán hon cayguen, ningú'ls enterrará;
y a tots, vius y cadavres, se'ls menjará la bestia
afamejada d'hòmens que muy l'afartarán.*

*Sobre'ls axuts terroços s'hi haurá acabat la vida,
de la llevar humana ni rastre'n quedará,
y en les buydors immenses hi nadarán dins l'ombra
estrellas mitg partides y sols esbocinats.*

*Y encar, encar la bestia bramant de fam y rabia
passejará entre runes sa horrible magestat,
y encar per clots y esquerdes, obertes les set goles,
hi cercará debades un os o un troç de carn.*

*Llavores l'Etern Pare devallará a la terra
ab son fill a la dreta, tot rodejat de sants;
ressonará en los ayres un càntich d'alegría
y tornarà a la vida tothom qu'hi fou abans.*

*Llavores set arcàngels ab flamejants espases
empaytant a la fera los caps li esquerdarán,
y la bestia espantada gitant set rius d'escuma
als peus del Etern Pare farà'ls darrers badalls.*

*Y s'ohirá llavors lo só de set trompetes,
resplandirá en los núvols la Santa Trinitat,
demanarán los angels perdó per tots los hòmens
y lo darrer judici llavors començarà.*

Cor fidel

*Lo comte a cassar
se'n va a la garriga:
ja hi trova'l traydor
que tant aborría.*

*—¡Ara'm pagarás
tes grans treydories!—
L'agafa pel coll,
l'amorra a una alzina.*

*Los ulls ja li trau,
lo pit ja li estripa,
ja li arranca'l cor
qu'encara glatía.*

*Quan torna al castell
a sos cuyners crida:
—Poséume aço al ast
qu'es carn de valía.—*

*A taula, en plat d'or
lo cor hi servían;
la comtesa diu:
—Quína carn més fina!*

*—Prenéune un bon tall
per assaborirla.
—No n'hi ha de millor;
hon la comprarían?*

*—La que jo he dexat
ja'ls llops l'han pahida,
qu'es carn del traydor
que tant us volía.*

— *Ay, lo meu marit,
es tan esquisida
que d'altra no'n vull
tastar mentres visca.*

*Del menjador ix,
a sa cambra's fica:
al cap de set jorns
de fam s'hi moria.*

Independencia

*Per veure'l ví que'm donan
los ceps que jo he plantat
no'm cal tassa daurada
ni copa de cristall:
jo mateix me'l servexo
y'l bech sempre en mon vas.*

*Lo vas de que jo us parlo
ja té un bon grapat d'anys;
mos avis hi bevían,
mos nets també hi beuran.
Per honra dels de casa
jo bech sempre en mon vas.*

*No es pas d'or ni de plata,
de vidre ni d'estany,
qu'es fet de roca dura
perque no's trenqui may,
Mes per humil que sia
jo bech sempre en mon vas.*

*Quan venen reys y reynes
a séures a ma llar
jo'ls hi faig lloch a taula,
mes ab lo cap ben alt
devant de reys y reynes
jo bech sempre en mon vas.*

*Lo ví de l'alegría
que l'amor ja ha tastat,
jo y la estimada meva
sempre'l bevém plagats;
ella'l beu en mos llavis
y jo'l bech en mon vas.*

*Si un día me'l trenquessin
¡que Deu no ho vulla pas!
al bell peu de la bota
beuria'l vi ab les mans
y avans me matarian
que veure en cap més vas.*

*Jo he nat en una terra
que fa bon vi y bon blat,
també fa'l cor dels homens
de lo mellor qu'hi há.
Ningú hi vol res dels altres;
tothom veu en son vas.*

*Jo visch en una terra
hon ningú's mor de fam:
ningú es esclau d'un amo,
tothom ho es del treball.
Qui honradament s'ho guanya
pot beure be en son vas.*

*Que Deu me la conservi
ma terra en santa pau
per contemplar com crexen
los ceps qu'hi he plantat
y beure'l vi que'm donguin
y béurel en mon vas.*

L'absolució (*)

*Ja les cansonetes velles
Ningú les vol escoltar.*

*Lo bon rey ve de la guerra
cobert de sanch y de llors:
a un recolze de la vía
ja l'escomet un bruixot.*

(*) Aquesta poesia inédita d'en Pagés de Puig la devém a la amabilitat de son hereu literari en Francesch Matheu, per quin motiu la Redacció de CATALUNYA se complau en donarli les gracies.

— A los brassos de la reina,
senyor rey, no hi tornes, no,
qu'ella ja te per servir-la
un patje de cabell ros.

Los tres fills que li dexares
tots han tingut mala mort,
y ja per tu ha fet matzines
que vol posá en ton vas d'or.

Lo bon rey, que se l'escolta
tot capbaix y concirós,
deixa enrera a sa mainada
y entra a la ciutat tot sol.

Es un dimecres de cendra,
y tothom la porta al front:
la reina, qu'está malalta,
vol cumplí ab Nostre Senyor.

Lo bon rey, quan ho sabia,
s'ha vestit de confessor;
se posa una barba llarga
y's penja una creu al coll.

Troba a la reina asseguda
a sa gran cadira d'or;
a sos peus llegeix un llibre
lo patje del cabell ros.

Lo bon rey fa reverencia
y ab la reina's queda sol,
y a sa cadira's recolza
per oir la confessió.

Ella's senya y se persigna
y diu lo jo pecador;
primer parla ab veu molt baixa,
de promte esclata en sanglots.

Si pot perdonar ses culpes
demana a son confessor:
al bon rey a eixes paraules
li agafa gran tremolor.

— *Aneu a Roma depresso
a cercar m'absolució.*
— *¡Ni'l Sant Pare, mala dona,
t'absoldrà tant be com jo!—*

*Agafantla per les trenes
la fa caure de genolls;
li venta tres punyalades
sens dirli Deu te perdó.*

*La primera no l'encerta
¡perqué encare li té amor!
la segona no es prou fonda;
la tercera ¡al miij del cor!*

ANICET PAGÉS DE PUIG.

La Vida Nova de Dant

Estudi llegit á la Federació Escolar catalana, per Manel de Montoliu

(Acabament.)

III

No us estranyi que m'hagi costat alguna lluita ab mí mateix el decidirme a emprendre aquesta crítica, porque hi ha certes disputes entre'ls erudits que jutjo completament inútils. Aquesta fal·lera pera esbrinar la pura veritat històrica al fons de totes les narracions de l'antigor que'ns han arribat més o menys adulteradas; aquesta pesada tasca que emprenen molts erudits d'analitzar i depurar tot lo llegendari pera separar al travers de llur sedaç finíssim lo que es obra de la imaginació popular, de lo que pertany a la passada realitat; aquesta depreciació científica tant a la moda de la llegenda dins del camp de la historia, m'atreviré a calificarles de manies ridícules i pedants tant sols comparables a les d'aquells sabis que pera sorprendre el misteri de la vida pensen que'ls hi basta tafanejar el cor paralisat o els nervis insensibles d'un cadavre, pera ferne un detallat inventari. Que aquesta baxa ciencia no surti mai dels seus museus, de les seves sales de dissecció, que son sa veritable esfera: que no pensi que tot son caudal d'observacions li dongui dret pera tenir veu i vot en les altes polemiques de la inteligencia: i que no confongui miserablement la saviesa ab la massa de percepcions vingudes del mon exterior al cervell dels seus sabis, verdaderes esponjes que xuclen tota l'aigua que'ls hi ve pero que si'ls expremen res els hi queda, com diu l'Hamlet de Shakespeare.

Poden donchs discutir furiosament els erudits durant segles sencers sobre si Homer, Troya, Ossian, Moisés, Shakespeare o la Beatriu del Dant han existit o no; deixemlos discutir ab complerta indiferencia per nostra part; i no'ns sorprengui sía el que sía'l resultat de llurs disputes: perque hi ha una realitat superior a la que tením costum de nomenar *realitat*. La Llegenda ensenya més que la Historia, i aquesta no es més que un vastíssim símbol d'una significació humana i universal expressada precisament per la Llegenda.

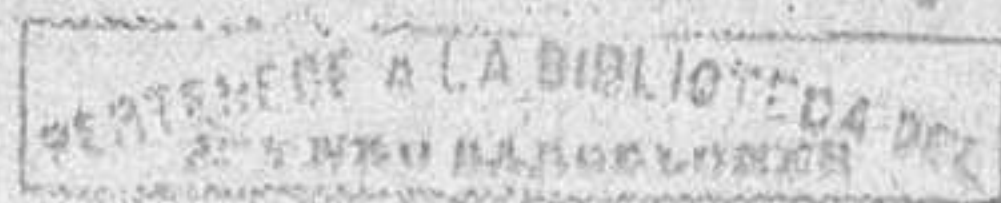
Suposém que'l resultat d'una seria i documentada discussió haji estat que Homer i Troya no han existit mai. Variará per aixó el valor i la significació de *La Iliada*? I es que en el fons no es més que una mesquina qüestió de noms. Aquets noms d'Homer, Troya, Moisés, Jerusalem, Plató i de tots els Grans Homes i totes les Grans Coses passats ja no signifiquen individus mortals, una volta desapareguts de la terra els que'ls portaven; no; son solament noms ab els que batejém aquest altre *quelcom* immortal, universal, impersonal que brilla en les paraules o fets heroics, de lo qual els Grans Homes no'n foren autors i creadors, sino vidents, inspirats copiadors que vejeren algun cop el misteri de la Existencia devant dels llurs ulls, descubert per la ma de Deu, o be profetes o potents torna-veu de la *música de les coses* que ressoná qualque volta en llur esperit.

Ja podén fer esforços tots els erudits per desterrar la llegenda de l'història, que'ls llurs esforços se veurán sempre burlats per l'instint de la humanitat amiga més que mai de la llegenda en aquesta época tant titllada de prosaica. No us citaré més que l'exemple de Napoleon; tot just fa un segle que ha desaparegut del mon entre l'espantable trontollament de combats i revolucions que encare s'agiten com un rastre de foc per tota la terra, que ja'l veyém seguit del seu altre rastre ideal de llegendes, fins al punt que arriba a existir una vera llegenda napoleónica, un cicle de llegendes encare en formació que las generacions del segle xxx o xl les veurán figurar, no'n dupteu, al costat de les del Rey Arthús, i de les mitologies.

I es que'ls fets son reals mentres son presents, es a dir, durant el llur rápit, insensible vol pel diminut horitzó de lo *actual*. Un cop han passat aquest horitzó, impossible ja d'estudiar el fet científicament perque son vol no ha deixat cap rastre invariable; ja pertany llavors al domini del somni, de la visió. Escolteu si us plau aquestes profundes paraules d'Emerson parlant de l'Historia. «El temps dissipa en brillant ether la sólida quadratura dels fets. Cap ancla, cap cable, cap cercat serveix pera conservar a un fet sa essencia de fet. Babilonia, Troya, Tir, Palestina y Roma primitiva han passat o estan passant al estat de ficció. El Jardí de l'Edem, el sol aturat encare a Gibeon, son mera poesia de molt temps ençá pera totes les nacions. Qui's cuida ja d'averiguar quin fet era aquell, quan ja l'hem convertit en una constel·lació, pera suspéndrel del cel com un signe immortal? Londres i París i New-York deuen anar per la mateixa vía. L'home ha d'arribar, i mantenirshi, al elevat cim ont els fets descubren llur secret sentit, i ont la poesia i les cròniques se confonen.»

Totes aquestes series conviccions m'han fet, com vos he dit, dubtar molt temps sobre la conveniencia d'entrar en la polémica dels comentaristes de *Vita Nuova*. Pero si m'he decidit a ferho no es perque en aquesta ocasió deixi de jutjar estérils aquestes qüestions d'erudició menuda, sino solament pera aprofitar una excelent circumstancia que se'm

presenta de combatre una tendència malsana i corsecadora en la manera d'interpretar les obres del Geni i perque les opinions que criticaré son corolaris d'una teoria absurda que separa per complert l'Art de la Vida.

IV

Totes les ramificacions de la nova escola d'interpretació dantesca arrenca de les doctrines del comentarista Biscioni que, (recullint una opinió perduda de Filelfo) pretengué que la Beatriu del Dant no era una dona real, es a dir la filla de Folco Portinari, el vehi del Dant, com fins llavors s'havia generalment cregut, seguint la biografia del Dant escrita per Bocacci, quasi contemporani d'ell, que dona comte detallada dels seus amors am Beatriu. Les principals conclusions de Biscioni sobre *Vida Nova* poden reduirse a les següents: La *Vida Nova* es un tractat d'amor merament intel·lectual, sense barreja d'amor profà, es a dir, essentne excluida tota especie d'història real. L'objecte de l'amor del Dant es la Saviesa a la qual ell posá'l nom de Beatriu; l'amor del poeta significa l'estudi; la salutació de Beatriu vol dir la capacitat pera les ciències; per les diverses dones que a Beatriu acompanyen se deuen entendre totes les ciències: la mort del Pare d'aquella donzella pot explicarse per la mort del mestre del Dant: i moltes altres afirmacions totes per l'estil, es a dir reduint sempre el valor real de les paraules a les exigències de son cándit partit-pres de l'alegoria de la Saviesa.

Aquesta es una de les interpretacions que han format escola; pero altra interpretació mes moderna i mes ardidada es la del célebre dantófil Rossetti, pare del famós pintor i poeta anglés. En el seu temps tot el fantastic edifici aixecat per Biscioni començava a enrunarse a una sola observació que li feu Dionisi, a saber, que si la enamorada del Dant era una alegoria, alegories també tenien d'esser totes les dels poetes contemporanis seus, que parlant d'amor usaven igualment un mistic i platónic llenguatge. Llavors Rossetti sortí ardidament a apuntalar la falsa construcció de Biscioni en un llibre titolat *Del esperit antipapal que produí la Reforma*. En ell partint de la base de l'interpretació alegòrica i responent a aquella observació, vol establir l'opinió de que tan *Beatriu* com *Giovanna*, *Selvaggia*, *Laura*, *Fiammetta*, etc. no eren res mes que una personificació de la potestat imperial invocada per Dant, Cavalcanti, Cino, Petrarca, Bocacci i tots els altres del partit gibelli com senyora i redemptora d'Italia. «Tenien els gibellins, diu Rossetti, en son llibre, un llenguatge convencional, comú a tots llurs més distingits personatges, per medi del qual fingint parlar d'una cosa en parlaven d'un altra i així lograven tenir una comunicació mai interrompuda en mitj de tots els disturbis i persecucions»....

Segons aquet *Patois* el Gibellinisme se deia *Vida* i el Güelfisme *Mort*; per ço Dant digué *Vida Nova* referintse al nou curs de sa vida política. *Dona* o *madona* significava pels Gibellins el poder imperial, *Salut*, l'emperador, *Deu*, l'imperi, i la paraula *Amore* tenia dues meravelloses propietats; en la forma *Amor* resultava *Roma* girada del revés; i la paraula sencera se dividia en dues: *Amo-re* es o dir, en catalá *am al rey* i significava l'affecte per l'emperador... *et sic de ceteris*. Y conforme al plan d'aquest enginyós trenc closques va interpretant passatges sencers de la *Vida Nova* i de la *Divina Comedia*, ont no

fa mes que substituir les paraules que s'hi llegeixen per les peces del seu complicat mosaic.

Aquí teniu, Senyors, concisament exposades les dues principals escoles d'interpretació simbólica. No penseu que vaji a molestar la vostra atenció fentne una llarga i documentada crítica, que, com he dit avans, jutjo completament inútil i sens interés. Els meus arguments a favor de l'interpretació literal i senzilla serán de tres classes; uns de sentit comú, altres històrics i altres de sentiment.

La principal circumstancia que als comentadors ha fet sospitar la existencia d'una alegoria al fons del personatge de Beatriu es l'haver escrit el Dant immediatament després de la *Vida Nova* un tractat filosófic titolat *El Convit*, ont clara i explicitament personifica la Filosofia en una bellíssima dona a la qual endreça sonets i cançons que per consegüent deuen entendres simbólicament; i d'açó dedueixen els comentadors la existencia de l'alegoria en la *Vida Nova*: pero jo no sé veure la llógica de aquesta deducció. Si com veyem Dant mateix confessa explicitament en *El Convit* que la seva estimada no es cap dona, sino la Filosofia, no fora llogic que semblant confessió hagués feta en la *Vida Nova* si hagués tingut la mateixa intenció? Y no obstant no hi trovem ni la mes mínima insinuació d'aquesta especie: además de que si les dones de la *Vida Nova* i del *Convit* fossin una mateixa, no sé veure la raó perque Dant nomená a l'una Beatriu i a l'altra ni tant sols li posá nom, reduintse no mes a declarar que es personificació de la Filosofia.

Pero escoltem al mateix Dant, que'ns donará la rahó en tot lo que hem vingut dient: Diu al *Convit*, Tractat II, Cap. IX: «Parlant de l'inmortalitat de l'ánima, posaré una bella fi a tot lo que he dit de aquella *viva* Beatriu, de la qual no vull parlarne mes en aquest llibre.» Y al capítul XIII: «Quan vaig perdre el primê amor de mon ánima, jo vaig restar tant transit de tristesa, que cap conhort me valia. Aprés algún temps... posím a llegir aquell... llibre de Boeci, en el qual, cautiut y desterrat ell consolat s'havia... Y aixi com sol passar, que un hom va cercant argent i sense voler trova or; aixi també jo, que cercava de consolarme, troví no sols remei pera mes llágrimes, ans sentencies d'autors i de llibres: considerant els quals, judicava que la filosofia, que era dona d'aquets autors, d'aquestes ciencias i d'aquests llibres, fos quelcom suprem. Y la imaginava en figura de dona gentil, i d'aquesta imaginació vingué que jo comenci a anar per tot ont ella's manifestava verament, ço es en les escoles dels religiosos i en les disputes dels filosops: aixi que sentintme aixecar del pensament del primê amor a la virtut d'aquest altre, composí una cançó, ont mostrava la meva condició en figura d'altres coses.» Ya no's pot expressar mes clarament de com ho fan les paraules del Dant, la distinció entre l'amor primer i humá i el segon purament intel lectual.

Pero fora de tot aixó no cal mes que'l lector imparcial se fixi en la multitud de detalls insignificants de la vida cotidiana, que Dant retreu en el seu llibre, pera convénces de que no's tracta de cap alegoria intencionada. Conta que quan Beatriu li aparegué per primer cop ell tenia nou anys; (i are dieume francament si Dant podia dir que en aquesta etat se li aparegués la Filosofia); conta que la trobava en la iglesia, als carrers; que volent ocultar aquest amor als ulls de la gent se fingí enamorat d'altres; conta, per fi, que Beatriu morí i senyala precisament la fetxa (9 Juny 1290); es que segons el nous co-

mentadors aixó vol dir la mort de la Filosofia al segle XIII época precisament de més vida per la Escolástica?.....

Pero Biscioni no s'atura per aixó, i torna a l'atac, dient que Dant no podia dir d'una criatura mortal que fos desitjada dels angels i dels sants; que'l Cel no tingués altre defecte que'l no haverla; que fos destructora de tots els vicis i regina de la virtut i que, en fi, fos un ver miracle de la Santíssima Trinitat. Si aixó no compren Biscioni no deu tampoc comprendre perque ab aquest mateix mistich llenguatge parlaven de Laura el Petrarca i de les llurs estimades tots els poetes d'aquell temps. No ignora ningú que en aquella época eren estudiades i professades ab gran entusiasme les doctrines de Plató sobre tot en lo referent a l'amor i la bellesa, i si bé no eren conegudes pels llibres originals, s'havien extés ab els de S. Agustí, quals paraules: «Disce amare in creatura Creatorem et in factura Factorem» poden dirse el lema de tota una generació de poetes. Per açó aquets deien continuament que res estimaven tant en l'aymia com les belleses interiors de l'ànima; que'ls esperits d'origen divi se cercaven en la terra i recorrien gradualment tota la escala platónica de la bellesa, es a dir, començant pera admirar la bellesa en les coses materials, després en els cossos, després en les ànimes i finalment en les idees mes elevades de la Divinitat, bellesa del Ser suprem quals guspises veien brillar en la persona de la dona estimada, es a dir tota la doctrina esposada al Banquet de Plató.

Mes llogic Rossetti, observant la mateixa manera de pensar i parlar en tots els poetes erótichs d'aquell temps afirmá que totes les, per ell suposades, dones dels poetes fossin una mateixa, personificació del poder imperial invocat pels Gibellins. Pero dels seus geroglífichs, acróstichs, logogrifs, trencaclosques etc., no vull ferne menció ni crítica detallades, no perque no valgui la pena i tampoc perque no vulgui reconéixer per altra part el valor dels lluminosos comentaris de Rossetti quan oblida el seu sistema artificios y repren la vía de la simplicitat, sino perque además de no donarnos cap prova documentada sobre l'autenticitat d'aquell suposat llenguatge figurat dels Gibellins, la suposició de que Dant s'entretingués en semblants puerilitats destrueix totalment la idea de gran poeta que d'ell tenim; sí! un Poeta d'aquells que no deixen pendre forma en el seu cervell a cap idea que no hagi surtit avans roja i candent de la fornal vital del cor: negar aquest origen pregon i misteriós a tota la meravellosa florida de ses obres es negar al poeta. La *Vida Nova* interpretada com una dissimulada historia d'intrigues polítiques, sens el mes petit interés, manca de noblesa i plena de cobardía, está separada per un pregón abisme de la mateixa obra llegida com la historia divina d'uns amors puríssims infantils, de joies inefables i de llágrimes amargues, de misterioses aspiracions i mortals defalliments, tot contat ab un llenguatge de sospirs, escrit encare baix la fonda impressió dels intims aconteixements, es a dir presa aquesta obra com el fons real d'aquell cor jove, d'aquell gran cor que com crater encés el veyem en la *Vida Nova* enviant les primeres vagues pero potentes flamarades d'un amor sobrehumá á aquell front potent, que l'havía de transfigurar més tart en la gran visió de la *Divina Comedia*.

Y per últim jo diré an aquets novells comentadors rossettians: «Interpreteu la primera obra del gran Mestre de la manera que'us plagui: dongueuli la significació més ultraterrena i més extraordinaria; ab tots els vostres artificis no lograreu aixecar a Dant un dit més de la gran altura ont se trova si interpretem sa primera obra en el sentit absolu-

tament literal.» Doncs qué? Pénsen que qualsevol pot d'un amor *real* de l'infantesa concebirne una *Divida Comedia*. Diuen que es una cosa mesquina aquest amor d'infant per un home tant gran. Concedimho, que es molt concedir. No son les coses mes grans les que neixen de la més humil? Gota a gota's formá'l riu i'ls fets més vulgars son la primera materia de les grans concepcions del Geni. Deixin doncs la llur tasca que no més fá qué enxiquir i convertir en mesquins xaraders les grans figures que exalten l'humanitat, i qu'escoltin la fulminant condemna de boca del gran Carlyle, que presentint l'arribada d'aquets comentadors que necessiten microscopis ó telescopis per veure les realitats que tenim á la plena llum del Sol, exclama: «Algún Critic futur, que haurá totalment deixat de pensar com Dant, podrá creure tot aço una mera Alegoría (parla de la *Divina Comedia*) potser una ociosa Alegoría. Tot el Cristianisme, tal com Dant i la Etat mitjana el concebien, hi es simbolisat. Simbolisat: i no obstant ab quina sincera veritat d'intenció; quant inconscient de tota simbolisació. El Critic futur, qualsevol que pugui esser son nou pensament, que opini que la obra del Dant ha estat tota concertada com una Alegoría, cometrá un trist disbarat.»

Beatriu doncs es realitat i simbol ensem, pero simbol natural no convencional, com son simbols tots el sers i de més fonda significació quant més amunt estiguin en la jerarquía de la natura.

V

Tot lo que fins are heu tingut l'atenció d'escoltar dels meus llavis ha versat sobre'l fons o el contingut de la obra que he volgut traduir á nostra estimada llengua. Tractem are per uns moments de la exquisida forma, de la dolcíssima llengua en la qual, com en cisellada copa, vessá el Dant els delicats regalims de sa inspiració. Atravessava llavors la llengua italiana la gloriosa época de sa juventut, acababa de sortir de sa obscura inconscient infantesa i no feia gaires anys que la seva mare la gloriosa llengua llatina la gronxolava encare en son breçol, ensem que a totes ses altres filles, ensenyantli á pronunciar les primeres frases i á donar els primers passos. Llarga ab llargaria de segles fou aquesta muda infantesa de la llengua italiana, que adhuc havent ja assistit á la mort de la seva mare llatina, no gosava encare mostrar la independencia que a sa etat corresponia ni alçar la veu pera que trespasés els murs de sa antiga llar i arrivés fins als confins de la Europa. Pero veusaquí que arriba Dant, i com un héroe desencantant una princesa, trenca les lligadures de rancies tradicions que tenien presonera á la esclava i ornantla ab esplendides gales que ella desconexia infundeix la veu á la que era muda i l'adopta ardidament com missatjera de ses visions portentoses i com nunci de sos cants inspirats. Y no content de predicar ab l'exemple la seva missió, servintse de sa estimada llengua en totes ses obres i abandonant la llatina á les hores exclusivament usada entre'ls escriptors, composa un tractat científich titolat *De la llengua vulgar* que no es mes que una rahonada defensa de sa llengua i en el qual aquest home, que en tantes materies avencá á la seva época, senta les bases de la moderna Filología comparada, estudiant les llengues germanes de la seva i reconeixenthi la lley de llur origen comú.

Doncs bé; el primer solemniat pas en el curs d'aquesta alta missió del Dant; la primera refileda serena, ferma i conscient d'aquest rossinyol que'n diem llengua italiana, preludi de l'altra grandiosa i sobrumana que encare sona com eternal armonía perdurant victoriosa á través de tots els segles, tot aço es la *Vida Nova*.

Y are digaume: ab tot aço que us vinch de dir no's presenta en vostra imaginació, per poder d'una irresistible associació d'idees, algún altre també solemniat fet del que n'hem sigut testimonis? fet que'ns pertany i ens interessa com si fos de la nostra propia familia? Endevineu de que vull parlar? De la nostra estimada llengua catalana. No acaba ella també de sortir d'un son secular al que semblava haverla condemnat un geni malefic? sopor ple d'un tragic silenci, segona infantesa mil vegades més treballosa que la que us he contat de la llengua italiana, no breçolada ni amanyagada com aquesta pels cants d'una mare que mor pera donarli la vida, ans abandonada de tots i esclava d'una germana que acaba per subjugarla i mitj ofegarla. Pero sort de la bona sava, sort de la invencible soca que li ha llegat sa mare llatina que si aixi no fos, Deu sap si no serien de bades tots els esforços que fem pera revifarla.

Mes també com a sa germana italiana, Deu ha enviat a la nostra llengua el seu heroic Sigfrid, més heroic encare que Dant, pensantho bé, doncs si aquet fou el tutor d'un infant, el nostre fou redemptor d'una esclava i sa obra per consegüent fou molt mes heroica. No'm caldría pas pronunciar el nom d'aquest héroe. De tots els llabis, de tots els cors sento brollar el nom benehit de Verdaguer. Si ¡Verdaguer! el Geni nat de les entranyes de la nostra terra com alsina poderosa que hagués recullit en son brancatge tot lo més exquisit i sanitos de sa forta sava; el verb del geni de la nostra llengua; el mestre que'ns ha tornat la veu, perduda feia segles, fentla ressonar per tota Europa; l'educador que'ns ha ensenyat á parlar durant aquesta nostra segona infantesa. No ha sigut aquesta sublim missió de Verdaguer análoga i paralela á la del Dant en el seu temps? Molt me plau cloure aquet modest estudi, presentant als vostres ulls caminant ensemble aquets dos titans de la poesia, que tenen també altres punts de contacte. També l'admetría el desgraciat Dant la companyía del desgraciat Verdaguer, com admeté la de Virgili pera enfonzarse en els mons desconeguts: també fou home Verdaguer pera baixar á l'Infern en vida i contarnos horribles torments.

Qui hagués pogut tenir l'absolut i magich domini que de nostra llengua posseía Verdaguer pera fer una traducció ideal de la obra del Dant. Pero ja que aixó no es possible, Deu fassi que les meves mans hajin estat prou encertades en la delicada transformació d'aquesta hermosa obra; i que quan sia presentada devant de vostres ulls la troveu escayent ab el catalanesch ropatge i havent perdut lo menys possible de la gracia i majestat ab les que la coneixem, rumbejant la seva expressiva, elegant, i armoniosa llengua italiana. Pero si he de parlar francament us diré en primer lloch que no he quedat gens descontent de ma traducció; i en segon lloch, ab la mateixa franquesa i com excusa d'aquesta petita vanitat, us diré que ço que m'ha facilitat molt la traducció fidel i quasi literal que he feta ha estat la portentosa semblança que ab el nostre catalá classich té la antigua llengua italiana. Aquesta i no més que aquesta ha estat la causa que m'ha mogut á traduir en vers totes les cançons de la obra, i aduc-més, conservant la forma de sonet en la traducció de tots els que s'hi troven. No més me caldrá dir pera

fer veure d'un cop aquesta semblança, que he trovat Sonets en els quals no he tingut de variar més que un parell de rimes, es a dir que totes les altres 12 paraules rimades, també resulten en català rimades segons el mateix ordre i disposició de les rimes del original. Qui'm negará que aquesta felix circumstancia porta al traductor de la ma pel camí d'una traducció ideal i perfecta en lo possible?

Y lo mateix diré del versos; i aixó prova una semblança no etimológica sinó sintáctica; rara es la vegada que en un sonet ó en una cançó haji tingut de truncar el contingut d'un vers prolongant la seva expressió en el camp del vers següent. Y referent á la prosa me bastará dir que he preferit caure algún cop en alguns italianismes que he trobat justificats en algunes traduccions catalanes mitgevals d'obres italianes, que no fer una traducció lliure i capritxosa quan no hi havia cap necessitat; i per últim, que he posat en ma traducció una incansable sollicitud en fer català culte i elegant, á tal extrem que m'exposo á que'm califiquin d'arcaic i amanerat. Pero jo crec qu'aquets que açó'm podran criticar no haurán assaborit els refinaments d'expressió, ni admirat el noble cayent de la parla catalana en llabis de un A. March o un R. Llull: i per açó'm limitaré a signarlos'hi ab un gesto mut aquestes pures fonts, que rajen sempre immaculades esperant que vingui á purificarse de totes les grolleries i expressions groixudes la llengua que's vol fer pasar per hereva del *bell catalanesch*.

Cinch Sonets de "La Vida Nova"

de Dant Alighieri

1

*Ab altres vos en rieu del meu posat,
i no sabeu, oh dona, allí ont se cova
el trist secret de la figura nova
ab que'm veyeu quan mir vostra beltat.
Si ho sabessen, la vostra pietat
no podria ab mí fer l'usada prova;
que Amor quan tant aprop de vos me trova,
pren tant dalit i tal seguretat,
que perseguint mos esperits paurosos,
quins fereix i quins llença a les defores,
fins que ell sol resta i sols de veureus cura:
per ço'm veig cambiada la figura,
més no tant que no senti bé llavores
els ais dels que son fora tormentosos.*

II

Tot ço que passa per la ment meua, mor
tantost de lluny us veig, mes quan propê
soch a vos, Amor sento, dolç tresor,
que'm diu: «Fuij, si morirte no't convé.»
El semblant mostra lo color del cor,
que defallint, ont pot allí's sosté;
i ab el meu tremolor trement també
semblen cridar les pedres: «Mor, si! mor.»
Pecat farà llavors el qui a ma vista
no dona a ma pobra ánima conhort,
mostrantse ab mí una mica compassiu.
Pietat que ab vostre escarni destruiu,
la qual se cria en la mirada trista
dels ulls que desitj senten de llur mort.

III

Moltes vegades ve al meu pensament
la obscura qualitat que Amor me dona;
i tal pietat me'n ve, que freqüentment
dich: «Las! es que açó passa a cap persona?»
Amor m'assalta tant sobtadament,
que gaire bé la vida m'abandona:
i'm resta un esprit viu tant solament,
i aquest román per que de vos rahona.
Aprés m'esforç, i ajuda'm vull donar;
i així esmortit i buit de tot valor,
vos vinch a veure, tot creyent guarir:
Y si aixeco mos ulls pera esguardar,
al cor se m'hi comença aital tremor,
que dels polsos fa l'ánima fugir.

IV

Amor porta en sos ulls ma benvolguda;
per açó's fa gentil ço que ella mira:
per ont passa tothom vers ella's gira,
i fa tremir el cor al qui saluda.

*Mes si ella'l seu esguart a terra muda,
de dolor, per sos vicis, ell sospira:
fugen de son devant l'orgull i l'ira:
per ferli honor, oh dones, daume ajuda.
Tota dolçor, tot pensament humil,
nuix en el cor de qui parlar la sent;
i el qui quasi la veu benhaurat viu.
Ço que ella apar quan ella mitj-somriu,
ningú ho pot dir ni sols haverne esment,
tant nou es el miracle i tant gentil.*

V

*Tant gentil i modesta a l'hora está
ma dona quan a un altre ella saluda,
que tremant tota llengua devé muda
i els ulls torbats ni gosen a mirâ.
Ella avança, sentintse arreu lloâ,
benignament i humil de tots volguda;
i sembla com si fos cosa vinguda
de cel en terra pera un portent mostrâ.
Y mostra's tant plascent a qui la mira,
que pels ulls al cor dona aital dolçor,
que no ho pot pas comprendre qui no ho veji.
Y apar que en els seus llavis aleteji
un esperit siau i plé d'amor,
que va dient a l'ànima: «Sospira.»*

Traducció de
MANEL DE MONTOLIU.

Lo padrí

Allá, a la vora del Fangar (1), Babay (2) Pere hi tenia lo son trosset de terra que cada any posava a forment.

Babay Pere era un home que ja tocava a la vellesa.

La barba y'ls mostatxos fets, com acostumavan los antichs companyolos algueresos, donavan a la sua cara un ario així grandiosa e imponenta que encomanava'l respecte.

Lo son cap pareixeva tret de una estatua grega.

Un dia de vacancia tots tres germans arribem al son camp.

(1) Fangar.—Terme de la plana algueresa.

(2) Babay.—Oncle se diu als vells en senyal de respecte.

Nos havia eniat la mama per li diure que'l dumenje se trobessi en palús. Tenía de fer de padrí a un nostro germanet que acabava de naixer.

A Babay Pere lo trobém dret a demunt las quevas (1) de terra molla txapada (2) de fresch que a manadas espargía la llevor germinadora.

Lo forment lo treyera de un saquet qu'ell tenía penjat a la cintura. Lo gest qu'ell feua gitantlo era llarch y magestuós. La sua persona era simple al mateix temps y grandiosa.

Nos aturém enrera de un abre a la vora de la caminera.

Lo sembrador embitscat en la sua fahina no nos havia vist. Ell avansava pausadament pel camp espargint la sua llavor a demunt las quevas de terra molla txapada de fresch.

Nosotros, sempre enrera de l'atre, provavam gust a no nos fer veure d'ell. Pareixía que fossim jugat a fet am'aquell vellet, la filla del qual nos havia fet de Tataya (3) quant eram petits.

¡Prou que'l conexíam a Babay Pere y prou, de rondallas que nos havia comptat a la vora del foch!

¡Ma quant de temps era passat que més no l'havíam vist!

Nosotros no eram més minyons de costura, nosotros eram venguts mes grandets y més serios (al manco així creyeram) ja que nos havían eniat al col·legi ahont estudiavam de llatí y altres cosas que Babay Pere no enteneva.

Tot d'un cop eixím de l'amagatall y lo més gran de nosotros diu:—¡Salut Babay Pere, sigui benehita la tua llevor, sigui benehit lo teu pá venidor!

Babay Pere se gira á mirarnos ple de curiositat; mira los botons de or de la nostra divisa de col·legials y després de tant nos coneix. Ma no té lo coratge de abressarnos cóm una volta, de carinyarnos cóm quan eram petits y nos comptava rondallas a la vora del foch.

Té sol la forsa per respondre:—¡Siguin benvenguts los senyorets!

—Escoltau Babay Pere, aprofitém dos días de vacancia que nos han donat per batiar al nostro germanet que Deu nos ha volgut donar. Lo batiarém dumenje y vos vengaréu a ferli de padrí.

—¡¿Yo?! fa babay Pere ama veu commosa.

—La mama vos emprega que no fassau a manco de venir.

—¡¿A mi tant honor?!

—¿Qué responeu?

Babay Pere estava per respondre quant lo més petit de nosotros se deixa escapar:

—Ma vosté no sap lo mes bell, al nostro germanet li posarém Pere.

—¡¿Li posau Pere?! lo nom meu... De daner aixó no me l'esperava. Dieuli,... dieuli a vostra mare que jo seré sempre lo son servidor,... dieuli que Deu la pugui remediar per l'alegría que avuy dona a la mía vellesa y que totas las benediccions del Cel devallin a demunt del sou fillet. Ya vengaré, si. Seré lo padrí.

(1) Quevas.—Glebas de terra moguda per l'arada.

(2) Txapada.—Cavada.

(3) Tataya.—Dida.

Y los ulls fondos del sembrador se inhumidían de llágrimas.
Nosaltros doném un vol pel camp y nos despedím.
—Adiós, Babay Pere. Adiós fins dumenje.
Lo vellet no nos deixa arribar a la caminera que nos crida.
—Senyorets vos deman una gracia.
—Parlau, Babay Pere.
Ell obri lo saquet que tenia penjat a la cintura y nos diu:
—Preniu... preniu tots una manada de forment y espargiula.
Nosaltros afonguém las mans en lo saquet, prenim lo forment y l'e spargím pel camp
—Ara vos dich aixó, repren lo vellet mirant la terra sembrada.
Deu vulgui que'l meu fillol sigui bo cóm lo pá que naixerá de n'aquesta llevor.

RAMÓN CLAVELLET.

L'Alguer (Sardenya.)

Los llits payrals

*A dins del vell casal, que entre rostolls s'amaga,
los tristos llits payrals hi dormen en la aubaga.
Son alts com un altar: brillejan sas motlluras,
voltant angels y sants de llargas vestiduras,
que lluhen agensant las amples capsaleras,
que a voltas del teulat ratllaren las goteras.*

*Ma aymada, al vell casal venimhi de vegadas
y al sol farém besar las cambras amagadas.
Lo llit antich payral de llarga capsalera
per fer a nostre amor de trono allá'ns espera.
Venimhi a somiar sobre aquell llit dels avis,
lo cor aprop del cor los llavis sobre'ls llavis.
Venimhi aquí a estimarns que sota de la alcoba
d'un bosch may trepitjat s'hi sent la sava nova.
Potsê encar recordant d'una agonía'ls resos,
lo pobre llit payral anyora sentir besos:
y en ell boy ageguts sabrém la melangia
d'un vell passat ja mort, que en las cortinas nià
del llit sitgle XVIII de capsalera ornada,
que sempre té quelcom de tomba abandonada.*

G. A. TELL LAFONT.

La municipalisació del pá

PERTENECIÓ A LA BIBLIOTECA DEL
ARXIU HISTÒRIC DE BARCELONA

(Continuació).

Com ha dit Guillem Ferrero, en la seva «Historia de la grandesa y decadencia de Roma», cap cosa fou més perjudicial a la política econòmica de la antiguitat y encar podem dir de l'Edat Mitja, y segles ensá fins als XIX, que'l sistema de l'importació del grá.

En aquells temps, semblava regnar respecte dels grans, la mateixa preocupació que 's tenia per l'or. Se tenia com a vritat inconcusa, que tant lo preciós metall com lo rich cereal, lo blat, debían permanéixer dins del Estat, devent aquet procurar l'importació en gran escala.

Partint d'aquest principi, l'esportació estava estancada y moltes vegadas prohibida y solsament en casos d'abundancia eccesiva, se permitía l'extracció del blat del país. Aquesta política era naturalment difícil de portarse a compliment, en pahisos que produhían grans en quantitats respectables. En aquest cas se trojava Sicilia, que exportadora de grans en l'época romana, va seguir sa conducta fins al 1,500, mercés al millorament constant de sa agricultura, degut al progrés de la societat siciliana. Aixó no pasava en los demás pahisos d'Europa, necessitats més de quatre vegadas y a voltas demanant ab urgencia blats, que venían ab bons rendiments els sicilians.

Tornant a inquirir l'origen de la Municipalisació del pá, a Palerm, era interés de la noblesa siciliana y desitj del alt clero secular y de més d'una corporació relligiosa, possehidora tots de grans estensions de terras, que la esportació dels blats fos permesa. Molt al revés, la gent trevalladora y artesana que n'erán els primers consumidors, eran d'un parer contrari y ab temps sempre's prevenian de las bruscas oscilacions dels grans, que feyan que d'un any al altre se tripliqués lo valor del pá.

Cada any se practicava a Sicilia la operació anomenada del *Scandaglio*, aixó es, lo càlcul aproximat de la cullita del blat, comparat ab las necessitats del consúm, a fi de permetre en cas favorable la esportació y en cas duptós la quantitat aproximada. Aquest càlcul estadístich y comparatiu, se feya escrupulosament, perquè las consecuencias d'un erro, podían provocar la carestía y en últim lloch una revolució. Lo Virrey a qui competía la facultat de permetre o prohibir la esportació, ho feya recorreguent periódicament a la noblesa y al Parlament, a quina entitat se confiavan els interesos del Estat, y las necessitats del *erari públich*, ja que els impostos votats per las 3 cambras legislativas, se pagavan en grans y la prudencia política aconsellava no desperdiciar la riquesa récap-tada, permetent una lleugera esportació. No hi ha necessitat de consignarho, pro es bó sapiguer que cuan dit senyalament tenia lloch, lo Virrey, Govern y Parlament estavan baix la salvaguardia dels canons dels baluards, zelosament custodiats per l'exércit.

En aquestas condicions las cosas, per evitar un conflicte que periódicament renai-xía, era natural que's busqués un medi que al menys en la apariencia, eliminés antagonismes. Aquest temperament de concordia, va trovarse mitjantsant lo monopoli de la venda del pá pel Municipi de Palerm, monopoli que feya que'l pá que's proporcionava al ciudadá, no s'encarís, fos quin fos lo preu del grá al mercat.

Era antigua costum en los Municipis de la Edat Mitja, en la majoría de las naciones d'Europa, l'ocuparse del comers de grans. Aquesta costum, ha vingut conservantse fins l'edat moderna y Maquiavelo nota a titol de lley, que en totes las ciutats lliures tudescas, lo Municipi te sempre en sos magatzems grans y llenya suficients per la ajuda dels ciutadans durant l'any. Aixó mateix passava en los Municipis sicilians, cuan sos recursos els ho permetían. Efectivament, existeix una reclamació de la Universitat israelítica de Palerm, la que en 1491 feya present al Senat, la obligació de passar una revista als magatzems municipals pera enterarse de si efectivament existía la cantitat calculada per cada habitant. Aquesta costum degué suggerir al Municipi de Palerm l'idea de assumir lo monopoli de la fabricació y venda del pá pel seu compte, establint per aquesta materia de primera necessitat un preu fixo e invariable, que no fes sensible al trevallador y gent necessitada, las oscilacions dels preus dels grans.

Per de comptat, que un mecanisme aixís establert, com fou el de la panificació comunal a Palerm, degué establirse gradualment. En primer lloch se construhiren els forns municipals, a fi de que'ls ciutadans no elaboresin lo pá a casa, comprant els grans als magatzems municipals. No va trigar a véures que quan lo Municipi no alsava lo preu del pá, els trevalladors y artesans acceptavan quietament que's permetés l'esportació del grá. Allavors prevaleixía la costum de no alzar may lo preu del pá comunal, empró'l Municipi devía buscar una compensació a la perdua que li representava 'l vendre'l pa a preu més baix que'l cost del grá. Lo remey va trovarse ab lo monopoli de la venda del pá, que permetia en épocas d'abundancia de grá, donarlo a un preu superior al de cost.

Hem afirmat que prevaleixía la costum de no alzar may lo preu del pá, ja que no's trovan segons Mosca, disposicions limitativas ni tampoch contrarias. En una ordenanza del Municipi de Palerm publicada en los derrers días del any 1775, se diu categóricamet «la lley pragmatical donada per lo govern de la ciutat, disposa que'l Municipi no vé obligat fins dintre 2 segles, a espendir lo pá al preu del cost.» Ademés, de tant en tant, cuan lo Municipi estava en deute ab l'erari regi, venían ordres de Madrit y Nápolis, recordant la obligació de vendre'l pá al preu del cost.

Ab tot, aquestas ordres foren gayre be sempre desobehidas y una vegada que per insistencia del Virrey y del Ministre del Real Patrimoni, va volerse obehir aquell precepte, estallá un conflicte espantós, que recorda ab páginas de dol, l'història de Sicilia.

Evidentment, l'invariabilitat del preu del pá municipal era la base política de tot lo sistema, ja que representava la cláusula fonamental del compromís tácit entre l'Excelentíssim Senat de Palerm, Grand d'Espanya de primera clase, y l'honorable mestransa de la ciutat, l'arma adoptada per aquesta a fi d'asegurarse l'estabilitat dels salaris.

Malgrat y aixó'l sistema era de totas maneres artificios y portava en sí una falta que jamay pogueren corretjir. Encar que'l Municipi tingués lo monopoli de la venda del pá, no va intentar, o millor dit, no pogué impedir la panificació privada per part dels ciutadans. Aquesta suplantació es evident que no podían portarla a cap las familias pobres que no tenían per adquirir cantitats de grá. No aixis las familias aristocráticas ab nombros servey a sas ordres, que disfrutaban de la comoditat de tenir forn a casa, poguentse procurar farinas directament de sas propietats, cosa que també ocorría en convents y abadías, ahont las nombrosas personas que'ls poblavan, havían de trovar grans ventatjas en

fabricarse'l pá que consumían, repartint com almoyna'ls sobrants entre la gent indigent en temps de carestía. Aixó no ocorria en temps d'abundancia, en que'l consum creixia y per tant hi havia ventatja en comprar lo pá comunal.

Altre causa concorria a produhir dits efectes. En temps de carestía, una multitud de menesterosos de tota l'illa, concorria a Palerm ahont era fácil trovar almoyna sense escassejar may lo pá. Lo Municipi devia provehir a mils de bocas estranyas a la ciutat. Cuan s'accentuava la diferencia entre'l preu del pá de Palerm y'l dels paisos vehins, succehia que molta gent estranya, anava a fer provisió a Palerm. Aixó com sabem estava terminantment prohibit, lo que venia a originar lo *contrabando*.

L'historiador Dé Blasi, que visqué durant la primera meytat del segle XVIII y morí a edat avensada en la primera decena del XIX, ja deya que a tota carestía de pá a Palerm, lo consum augmentava considerablement. *Privatio generat appetitum*, la penuria del grá, sobreexcitava la facultat digestiva dels Palermitans. Segueix aquest historiador relatant y dona la clau del enigma, al descriurer las precauccions del Senat a fi de que no s'esportés grá a fora de la ciutat, que consistían en clourer los portals de la mateixa, guardats a més per soldats, tenir patrullas a las murallas y baluarts a fi de que ningú tregués pá pels famolenchs de la campinya, y per últim detingudas inspeccions als barcos que's feyan a la vela, especialment pels que's dirigían a Nápolis. Arrivant a aquestos estrems, podem dir que'l ciudadá se'l posava a racció, venentse a cada familia solsament la quantitat de pá estimada com a suficient per lo consum de las personas de la casa.

Aixó no estava equilibrat ab épocas d'abundancia. Aquestas no compensavan ni de molt las pérduas dels anys de escasesa. Afegegis que durant els derrers anys del segle XVI y primera meytat del XVII, per lo continuo afluir de metalls preciosos procedents d'América, lo diner perdé molt de son antich valor. Tots els objectes s'encariren y'l preu del grá, vingué a ser molt superior al cost inmutable del preu del pá que's venia pel Municipi de Palerm. Aixó com es de veurer no podia menys de venir en perjudici de dit Municipi, el que no va trigar molt a contraurer un deute enorme, ja que pagava anualment d'interesos, 150 mil onzas, aixó es, aprop de un milió noucentas mil liras, lo que calculant que l'interés fos al 5 per cent, tipo mitj en aquella época, donava un capital adeutat de 50 milions de liras, quantitat que veritablement espanta, si's té en compte que la Població de Palerm a meytat del segle XVII no traspassava de 140 mil ánimas.

Per fer front a aquesta càrrega y a sos interesos, fou precís carregar els comuns. Varen establirse impostos sobre la farina que servia per l'elaboració del pá y pastas per sopa, sobre'l ví, carn, oli y formatjes. Malgrat aquest recurs, a l'hivern de 1646-47, esdevingué una carestía que consumí la derrera reserva dels magatzemens de grans y la del erari municipal. Desapareixia'l crédit y tingué que recurrir aquell Municipi al préstam forsós prenent diner al 5 per cent, diner dels particulars, depositat al Banch comunal. Alguna cosa, encar que poch, prestá l'erari regi; y finalment, a la primavera del 1647, va imposarse cruament lo dilema de, o encarir lo pá, o suspendre'l pago de la *tande*, de lo que avuy ne dihem *cupons* de la renta, als acreedors del Municipi.

En mal moment se presentava la crissis per la corona de Espanya, que atravessava moments difícils, perdut ton son prestigi militar y arruinada financierament. Portugal s'havia constituhit regne independent y per aquells anys Catalunya reclamava sa perdu-

da autonomia, acabant de fer més desconsolador lo cuadro, la revolució que esdevingué a Nápols ab lo nom de revolució Massaniello, que resistí aprop d'un any els esforços de Espanya per sofocarla.

Durant aquella mateixa primavera del 1647, lo Virrey Marqués de Los Velez, temerós de perdre lo diner que en lo més crítich de la carestía l'erari regi havia prestat al Municipi, demaná a Madrit una ordre per la que's disposava, o be l'encariment del pá, o que procedissin a la disminució del pes, pro arrivá l'ordre envers mitj Maig: lo pretor y'ls senadors no aconsellavan l'aplicació, molt més cuant havia caygut una benefactora pluja que assegurava l'abundancia en la prócsima cullita. Lo Ministre del Patrimoni regi, que sobre de tot tenia la deria de la restitució del préstam fet pel Rey al Municipi, va insistir per que's complís aquella ordre. Aixís fou que cap al 20 de Maig a las tendas municipals, tot pá que devia pesar aprop de 925 grams, era rebaixat de 150 grams.

Molt menys, hauria bastat per provocar las iras de la mestransa. Turbas de la més ínfima clase del poble obriren las portas de las presons, saquejaren la casa-palau del ministre del regi patrimoni, sense que reconeguessin al Virrey, ni als nobles, arrivant per espay d'alguns días a ésser los amos de la ciutat. Lo Banch del Municipi no va patirne en lo més mínim, porque'ls revolucionaris mateixos lo custodiaren, consentint en acabar ab la rebelió, cuan sels prometé, l'abolició de gabelas o sian els impostos de consums sobre géneros de primera necessitat y nombrar d'entre la clase trevalladora, sis jurats o senadors. No tenint altre remey, lo Virrey, va conformarse, y en un instant las turbas varen depositar sa actitud, y solsament dos infelissos junt ab lo penat Nino la Pilosa, pagaren ab lo cap aquell mohiment d'insurrecció.

Abolidas las gabelas era inevitable la crisis del Municipi, sospenent lo pago de las *tandes*. Vá reunirse lo Consell del Municipi per provehir las necessitats de l'hisenda comunal, prenent la solució acordada, un sabor modern sorprenent. En lo fons, sense conéixer aquella gent els cánons de la ciencia financiera, ni tenir noció de la teoria de divisió de classes, els representants de la mestransa proposaren gravar els rendiments que obtenían els comerciants y els nobles.

Dels articles de consums gravats, solsament conservaren la carn, carregant impostos sobre tabaco, arrós, als carruatjes de luxu, balcones y finestras. Com pot véures era un veritable programa hisendístich digne d'un partit popular del segle xx.

Aixó si bé's mira, era una conciliació de moment; mancava donarli estabilitat, ja que'ls càlculs no estavan ajustats, porque l'arrós per exemple, venia carregat en un 25 per cent, del seu valor. D'allavors que las relacions entre la noblesa y la mestransa eran forsa tirants, l'un vigilava a l'altre y sempre sospitavan. Molts nobles a la fi, cansats d'aquell estat de cosas, decidiren allunyarse de Palerm y anar a residir en sas fincas, cosa que irritava a la mestransa, que veyia disminuir la clientela y'l trevall.

RAFEL GAY Y DE MONTELLÁ.

(Acabarà)

MÚSICA

M. Francis Planté, pianista

Fresques encare en nostre esperit les impressions de dos artistes del piano tan esquisits com l'Edouard Risler y la Teresa Carreño, ens ha sobtat la inesperada eczhibició del renomnat pianista M. Planté, quan ja no creyem fer ab ell conexensa els que no tinguerem la sort de sentirlo la darrera vegada que vingué a Barcelona, o sía allavors de la Exposició Universal de 1888.

De tots els artistes del piano que s'han fet sentir a Barcelona durant aquets últims anys de major intensitat musical, es sens dupte en Planté qui's fa més digne del nom de *pianista*. Sembla mentida que un home a la seva edat, després d'una vida continuada de treball de concertista, senti encare pel piano la passió que's manifesta en sa eczecució sumament briosa, y sobretot el vigor extraordinari de sos dits envellits sobre'l teclat y la flexibilitat d'unes munyeques que hi hauría dret a suposar ja inhábils pera un treball difícilment imaginable.

Hem de confessar que la impressió que reberem al veure publicat el primer programa del concert d'en Planté no fou molt agradable; si'ns sorprengué l'atreviment d'un concertista al anunciar una *recital* de dimensions tan eczagerades, no'ns feu menys estranyesa el veure, com entre una pila de coses y cosetes més propies d'esser anunciades per un pianista principiant que vol lluhirho tot en un día que no d'un artista acostumat a tractarse de tú ab les més grans eminencies del piano, hi figurava un *tros* d'una Sonata de Beethoven, aytal com la *en mi bemol*, tan coneguda pels noms de ses parts: *Despedida, ausencia y retorn*.

Un cop sentit el pianista, y recordant allavors la característica de son renom, ens donguerem compte del perquè dels seus programas comparables a aquelles catifes de retalls que fan certes dones *de sa casa*. Y'ns en donarem compte, tot fentnos cárrech de que en Planté, com ja havíam sentit a dir, es un pianista brillant, pero brillant en grau superlatiu, fins al punt d'eclipsar en ses interpretacions tota altra facultat que, valent en judici de molts més que la brillantesa, pugués ofegar a n'aquesta.

En Planté ha donat gust complert a la part de nostre públich que's daleix pera sentir escales fetes ab suma netedat y altres menes de filigranes pianístiques; els verdaers aficionats al *piano* (cal ficsarse en que subratllo la paraula) estigueren d'enhorabona en les dues sessions d'en Planté al Principal; per axó vegerem tantes senyores que aplaudían a rabiarse desde la platea, y tants *dilettanti* que feyan volar colóms desde aquell tercer pis ab honors de quart com els de les cases del *Ensanche*.

Y rahó que tenían nostres petits pianistas y nostres aficionats afamats de piano ab fer a n'en Planté la ovació més descomunal que haguém vist may tributar a un pianista.

Y que lo brillant de la eczecució d'en Planté s'ho ben merexía no es pas menys cert! També nosaltres ens hauríam tret el mocador de la butxaca pera despedir ab delirant entusiasme al tan amable pianista francés si en totes les obres que eczecutá ens hagués produït a proporció l'efecte indescriptible que'ns causaren aquelles dues mans

tan perfectament iguals y tan igualment prodigioses del famós artista en les obres de Weber, Brahms y Liszt que aquell ens feu sentir. Y es que com ja havíam sentit a dir, y com ens poguerem ben convéncer, la brillantesa es la característica d'en Planté, qui está en son verdader centre en les obres dels autors que com els esmentats son brillants avans que tot.

En quan a lo demés que d'en Planté podríam dir, creyém que es tema que's presta poch a que'l discutím nosaltres desde aquestes págines. Quan s'arriva, com ha arribat aquell pianista, a un grau tan sorprenent del domini de la técnica y a una interpretació personal que es una contínua filigrana, quasi be no hi ha dret a discutir el major o menor valor d'una interpretació *psicológica*, podríam dirne, sobre tot quan la dominant de l'ànima d'un artista no l'inclina a produir a gratzient alteracions que puguin considerarse llibertats indegudes.

Aquexa consideració, no obstant, no'ns retindrà de fer constar la monotonía de que adoleix la interpretació d'en Planté, en el sentit més pregón de la paraula *interpretació*, monotonía que no es res més que una consecuencia llógica de son sistema d'interpretar. Végis, sino, la poca afició del pianista per les obres de verdader caràcter, encare que en el segón concert ens hagués donat *tota* la «Sonata apassionada» de Beethoven; vegis com del repertori de Chopin tría ab preferencia els *Estudis*, que tenen el camp més obert a una lliure interpretació *psicológica* (tornám a usar el mot, que no sabém si passa); vegis el écsit ben llegítim que's guanyá en la interpretació d'aquèts superbs *Estudis* y la falta de vigor que sos excessius detalls pianístichs robaren a sa interpretació de la *Polonesa en mi bemol* de Chopin. No'ns semblá sino que sentíam a n'en Vidiella, gran pianista de detall y filigrana, en la ditxosa *Polonesa!*

Y es capás algú de conéixer l'istil característich d'un Mozart, per eczemple, en les mans d'un Planté, posades sobre una obra del mestre de Salzburg? Y fou capás nostre públich que assistí a la despedida del gran pianista de sentir ab tota sa forsa l'efecte de transició que havia de produir al final del concert la brusquetat del pas d'una *Rapsodia* com la segona de Liszt a la transparencia d'istil d'un *Preludi y Fuga* de Bach, que l'eminent mestre eczecutá *hors programme*, axó sí, d'una manera fenomenal, portentosa?...

* * *

El gran mestre del piano ha passat pel devant nostre com una visió cinematográfica, encare que en *películes* d'aquelles de mil metres que anuncian les empreses com a gran reclam, donchs en els seus programass, usant un mot vulgar, ens ha atipat de música. Qui sab si tornarém a sentirlo! y a fe que'ns sabría greu que'ns hagués abandonat perá sempre.

En Planté, com algú ha dit, es un dels pochss representants, el darrer tal volta d'una escola que se'n va, del *ancien regim* del piano, de la escola verdaderament pianística. No en va es compleix pera totes les coses la lley de la evolució, y les antigas fórmules van arreconantse pera donar pas a altres més noves, si no sempre més bones. Nosaltres tot saludant a la eterna evolució de les coses que, si porta'l renouvellement de la forma artística, no du may la del esperit en que aquella s'encarna per esser el bon Art

eternament jove, ens complavém girant la vista un xich enrera, y desitjám que la present generació artística's reconforti ab el passat com s'ilusioni ab l'esdevenir, y fugint de tot concepte apriorístich respecte a lo pretérit y a lo futur, abeuri son esperit en les abandoses deus que tastaren els grans artistes de tot temps.

Per axó, y per més que l'art d'en Planté, no entri tal volta en els termes de la gran evolució que s'está operant en materies artístiques, creyém deu esser objecte d'una gran atenció y eczemple y deu tractarse ab el respecte ab que's tracta sempre la obra del artista genial.

5 Maig 1903.

Més dones pianistes.—Els dexebles d'en Crickboom y la escola crickboomiana.—El mestre Enrich Morera.—Triomf d'un músich catalá a París.

Després de pochos días d'haver sentit a n'en Planté, un colós del piano, qui es que va al Atheneu a sentir a una senyoreta pianista, per més que's diga Adelina Mestres, y per més que sia dexeble de tot un catedràtich *auténtich* de les classes superiors del piano del *Conservatorio del Liceo de doña Isabel II?*

Per axó nosaltres, pera no fer un empaig de piano y no jutjar malament a una novella artista á causa d'una rahó circumstantial, creguerem que era del nostre dever no assistir a la *récita* Mestres, tot y perdentnos a gratsient la ocasió de contemplar la espléndida cabellera d'or de la Adelina, aquella cabellera que inspirá un superb sonet a un colaborador nostre, a qui un amich meu deya que s'havía de considerar com *la gloria més llegítima de CATALUNYA*.

Heus aquí donchs, que no donarém compte del concert d'aquesta jove pianista, a qui per altra banda y per lo que d'ella sabém no hem de dubtar en considerar com una digna dexeble de son reputadíssim mestre.

* * *

D'ensá que en Crickboom ha establert son centre d'acció a Barcelona, s'ha notat una cosa, y es, que la canalla sap més que avans de tocar el violí.

Consti en primer lloch que no dihém lo de canalla per en Perelló, qui'ns obsequiá a Novetats ab un concert del que ben be n'hi havia per un cos gran; tampoch volém dir ab lo de que are se sab més de tocar el violí, que avans de venir en Crickboom a Barcelona no hi hagués bons mestres d'aquest instrument, dels que, per cert, n'havían sortit dexebles notabilíssims y alguns d'ells avuy en camí d'esser eminencies, y tal volta algún que ja'l nom d'eminencia's mereix; pero es ben cert, y perque's fassi constar aixís ningú s'ha d'ofendre, que en Crickboom ha despertat a Barcelona l'afició al violí d'una manera extraordinaria. Y que nō tot ha sigut una rauxa de *dilettantisme* o una senzilla modal Ell ha encomenat tota la puresa del seu estil clássich y elegantment francés a tota una jove generació de violinistas; ell haurá creat a Barcelona, pera dirho aixís, la escola crickboomiana del violí, escola de la qu'hem sentit petits artistes com la Julita Bello, en

Lluís Pichot y en Marián Perelló pera no esmentarne d'altres, y parlám d'aquêts tres perque sa presentació al públich barceloní els fa avuy d'actualitat.

Sentíu un jove violinista, y tot seguit conexeréu que ha sortit de les classes d'en Crickboom ab la pastositat del tó, la fogositat de la espressió, la distinció del frassejar, y si's vol, ab el *quid* especial que es el sagell que distingeix les distintes maneres, formes y accidents d'una educació artística.

Per axó considerám de suma trascendencia a Barcelona la obra artística que ve fent en Crickboom ab la formació d'un bon nucle d'instruments de corda, base de tota orquesta, ab tot y que al entusiasme del mestre no hagi respost sempre l'écsit en forma prou falaguera degut a les desercions individuals que en tot ideal de pura perfecció artística ocasiona la anomenada lluyta per la existencia.

Y are, concretantnos a n'en Perelló, dirém que no es difícil endevenir en ell la llevor d'un verdader artista, artista qu'estará totalment format quan ab la perfecció mecánica que'l temps y l'estudi li ensenyarán, adquirexi son violí el tó que es impossible demanar a un jove de divuyt anys, donchs en quan a espressió y sentiment si be té encare un xich que aprendre se li coneix ben be de quines mans ha sortit.

Completém l'elogi del jove y simpátich violinista, fent constar que gran cosa va lograr fentse aplaudir en una sessió en que hi figuraren res menys que la *Sonata* pera dos violins y violoncellos de Hændel, eczecutada en companyía ab en Pichot, el *Quint Concert* de Vieuxtemps ab orquesta, la *Romansa en sol major* de Beethoven també ab orquesta, una *Llegenda* y una *Mazurka* de Wieniawski y, fora de programa, la deliciosa melodia de Schubert *Die Biene (L'abella)*.

Cal fer constar que en aquesta sessió la orquesta feu sentir dues interessants obertures: fou la una, *Prometheu* de Beethoven, que si en valor positíu no está a la alsada d'altres tan celebrades del mateix autor, ni marca definitivament sa personalitat artística, no per axó s'hi dexa de coneixer la grapa del mestre en sa forma interna com en son mateix text melódich; l'altre fou la de *Ifigenia en Aulida* de Gluck, tan interessant per sa significació en la historia de la música y tan hermosa per sos mérits positius que's veu sempre de gust en els programes, encare que axó de véureshi succeexi molt rares vegades

* * *

Are vindria a tom parlar d'en Morera, a qui tornám a tenir entre nosaltres ab motiu d'eczercir de director artístich d'una companyía que fa «La Tempestad», «Marina», «Hidalguía rústica», (una mena de «*Cavallería rusticana*» arreglada y disminuïda), y altres novedats y *joyas del teatro clásico* per l'istil d'aquestes. Podríam parlar de «*La canción del naufrago*» del esmentat mestre catalá, que *cada día gusta más* (ey! la *canción*, no'l mestre) pero *detente, pluma*, hem pensat que parlar de les coses petites dels qui poden fer coses grosses y bones, es agraviar al interessat més qu'altra cosa, quan se volen dir les coses pel seu nom, y encare més quan se disfressan.

Axis es que girarém full, tot reservantnos parlar del Enrich Morera quan ho podrém fer ab complerta satisfacció; es a dir, quan esposi a la sanció del públich obres de la talla de son poema sinfónich «L'atlántida» y de les xamoses ilustracions musicals que va compondre pera «Las monjas de Sant Aymant» d'en Guimerá.

Ab axó, mestre Morera, figuréuvos que faig com si fossiu encare a Madrit dirigin *zarzuelas*, y desde aquestas páginas aquest devot del Art vos envía de cor un afectuós a reveure!

* * *

Enguany s'ha celebrat per primera vegada a París el concurs de pianistas que deu tenir lloch cada tres anys, mercés a la fundació del músich francés M. Lluís Diémer, y pera'l quin destiná l'apreciable cantitat de 4.000 franchs. No'ns cal fer constar el nom del distingit pel jurat compost res menys que pels músichs següents: Dubois, president, Paderewski, Planté, Rosenthal, Pugno, De Greef, Chevillard, Lavignac, Wormser, Phillip, Bourgeat, Massenet, Paladilhe y Saint-Säens. Tothom sab ja que a aquest concurs, al que sols poden presentarshi els pianistas que hagin obtingut el primer premi del Conservatori de París en els darrers deu anys, hi lluytaren cinch francesos y un catalá, y que aquest fou declarat vencedor, segons acort unánim del ilustre jurat. El nom d'en Joaquím Malats, consagrat a París ab tan hermosa distinció, será d'aquí en avant tingut en major estima per sos compatricis, donchs sovinteja ben be el cas de que'ls estrangers tingan poch menys que descobrir lo bo que tenim a casa nostra, com succehí allavors del triomf del «Orfeó Catalá» a Niza.

Aquí ahont sovint se'ns posa en perill d'una indigestió de piano, a causa d'haverse despertat en grau superlatiu lo que pera molts no es més que una *pianomanía*, convenia de veres un cas com el d'en Malats pera animar a pèndres en serio l'estudi d'aqueix instrument, y pera que'ns fessim cárrech de que no son inútils els esforços empleats en el sant trevall del artista, ni xorques les energies de la novella generació catalana que, espolsant l'apatía del ambient y cultivant els trets del sá individualisme que es carácter étnich dels catalans, treballa en el conreu del Art y de la Ciencia en ses complecses manifestacions.

Síali endresseda al que ja avuy podém calificar d'eminent, sense que s'en riguin alguns de sos compatriotas, la nostra felicitació més coral que fem estensiva a tots aquells que ab ell han sapigut lo que es eczercitarse, pera be del Art, en la verdadera lluyta pera la vida, per la vida de la part inteligent de l'home.

R. SIMÓN Y BRUNET.

22 Maig 1903.

Escola Jordiana-Orfeó Canigó

Aquesta societat choral ens prega la inserció de la circular a lo que accedim gustosament.

«Liu Salomó que *«endormiscarse en temps d'esplet es vergonya»* i vergonyós seria pera els que ja de temps ensá breguém en lo desvetllament de nostra terra, abandonar la tasca començada i deixar sense conreu la vinya que plantàrem ab suhors i fatigas, tant més, are que s'apropan els temps de la cullita i que tot sembla fernos promesa d'una abundancia espléndida de fruyts.

Nostra Pàtria s'ha redreçat tot d'una pera reaconquerir sas perdudas llibertats i vida, i sos fills, sempre amatents als desitjos de la mare, l'han confortada ab sas obras i l'han vestida de gloria ja al comensar la batalla.

¿Com s'ha obrat el gran miracle d'alçar de cop i volta tant impetuosament l'espirit que ha de salvar al poble?.....

La integritat de la Grecia i la revolució francesa varen ferse ab una sola cançó i si el nostre despertar ha sigut un crit fecond a la vida es perque els nostres somnis foren breçats ab aquellas cançons del fons de l'ànima que amorosament ens llegaren nostres avis i nostras mares i que sens donàrnosen compte ens han trasmés, mantenintlo, el caliu de aquellas grandesas que son la herència dels antepassats gloriosos que tant ens honran.

Las cançons populars han sigut las primeras en remóurens els sentiments. La música ha sigut doncs la celistia de la aurora que ara, grat sia á Deu, va aixecantse esplendorosa.

«Eixa manifestació del Art reporta una veritable cultura interior á l'ànima i forma part de la educació dels pobles.»

(1). Aixís ho hem cregut i á n'aquest fi hem dirigit els sincers, encar que modestos, esforços que constantment hem fet procurant desterrar de Catalunya els cants xorchs i barroers i escampar arreu en cambi, popularisantlos, entre la olor de romani de las tonades del terror, la flayre agradosa de rosas de las obras universals dels grans mestres.

Mes, al rependre de nou, ab més dalit que mai, la nostra tasca es quan ens creyém en lo deber ineludible de diriginos a tots els que puguin aidarnos fentlos avinent els propòsits que ens animan i els medis ab que contém pera realisarlas á veure si logrém encomanàrlosi l'entusiasme qu'ens guia, qu'es l'entusiasme dels bons fills que anyoran las passades grandesas de la mare.

Aquesta ESCOLA-ORFEÓ, á fi d'atendre mellor a las necessitats inherents a la mateixa, que han crescut a mida qu'ella ha aixamplat l'horitzó de sos ideals, te establerta avui sa residència, (que oferim a tots los que s'interessin pera la nostra obra) al carrer de Copons, número 7, principal, ahont tenim instalades classes gratuïtes de solfeig, vocalisació i teoria de la música perasenyoetas, nois i homes.

S'han encarregat d'aquestas classes i de la direcció del ORFEÓ los distingits i coneguts mestres En Domingo Más i Serracant i En Joan Llongueras, ab la cooperació dels inteligents professors de solfeig N'Aurea Puig y en Rafel Pedrol i aixó sol creyém es una garantia de lo molt que podém fer si no ens abandonan els que's diuhen propagadors del art i fills aimants de la Patria.

No aném a competir ab ningú. Creyém senzillament que com més serém a fer el

(1) Guizot.

bé més prompte ne cullirém los resultats.

Lo que volém es educar als que encare no han vist la llum del renaixement artistic catalá i contribuir a la vida propia i al esplendor intelectual de Catalunya.

Per aixó procurarém donar a conéixer, adabantles a la llengua de la terra, las obras mestras antigas i modernas qu'encar restan desconegudes entre nosaltres i facilitar la execució de las dels nostres músics que tantes ne tenen d'ignorades.

A tots els bons catalans sens distinció de classes ens dirigim pera que cada un contribueixi en lo que puga a aidarnos, a fi de que arribi a port la empresa pera la que ab tant dalit trevallém.

Las classes i ensaigs pera las tres sec-

cions tenen lloch de 9 à 11 del vespre, en l'ordre que detallém:

Dilluns: Senyoretas, nois i tenors.

Dimars: Baixos.

Dimecres: Senyoretas, nois i tenors.

Dijous: Baixos.

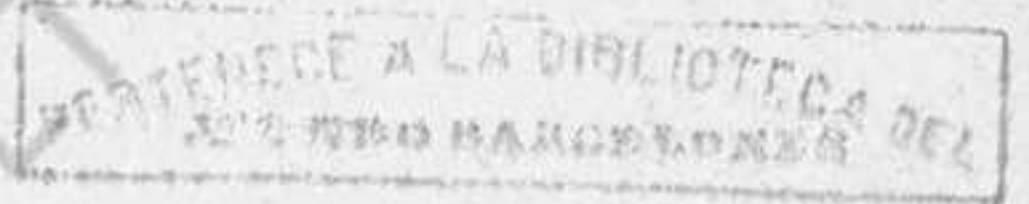
Divendres: Conjunt.

Cada tercer diumenge hi haurá l'ensaig de repás de lo que s'haurá trevallat semanalment. A n'aquest ensaig podran assistirhi tots els socis protectors.

Els que vullgan inscriures com a socis numeraris o protectors poden passar qualsevol vespre a Secretaria ahont se'ls donaran instruccions i tots quan detalls desitjin.

LA DIRECCIÓ

Barcelona 15 de Maig de 1903.»

ACTUALITATS

DELEND A EST?—A Barcelona hi passa quelcom d'anormal. A la cantonada dels carrers de Casp y de Lluria s'hi senten *ruidos subterráneos*, fressas misteriosas, vibracions fondas, intensas, espaventables, que s'escampan lentament per tota la ciutat y *sus alrededores*.

Lo cas es grave. Lo burgés d'abdoment prominent y d'inmaculada *pechera* busca neguitós en lo diari la ansiada incógnita, las *mamás* prohibexen a las cuyneras portar los nens a pendre'l sol cap al Passeig de Gracia, la policia esbotza portas, obra pous y fins ab dos llanternas (¿qui negará que cada cap de periodista es un pot lluminós de sabiduria?) s'endinsa a terra y ressegueix silenciosament la xarxa de las clavegues ras fins avuy del absolut domini de las aranyas, dels escarbats y de las ratas que protestan enérgicament contra aquesta nova manifestació de la tirania del maüser posant en verdader perill lo principi (o las extremitats) de la autoritat.

¡Quántas indigestions interrompudas Las ampollas d'aygua de Vichy y de Ribas y de la Bourboule van a dojo; ben mirat ni a la Xina se'n fa més consum aquestos dias; las perlas antigastrálgicas del Dr. Delgado entran a carretadas a la Duana.

Y que no n'hi ha pera menos! ¡Remors sospitosos!... ¡Oh!... Primer lo dels anarquistas, després las vagas, després els republicans are... ¡Deu nos ajud! ¿qui sab lo queserá? ¡Jesuitas! ¡Salónica! ¡Dinamita! ¡Rius de moneda falsa! ¡Martinica!...

En vista de la general excitació s'imposa aqui, ahont ja funciona un cos de policia contra'ls anarquistas, un altre cos de *taups*, d'ordre public. ¡Veyám que farán los que'ns malmenan!

JUSTICIA DELS DEUS.—Lo paternal Júpiter presidia tranquilament l'assamblea dels immortals. Un d'aquestos, molt amich dels homens (?), roba del Olimpo un esquitx de foch...

Júpiter, al adonarse del furt, arrufá 'l nas, y'ls fonaments del cel trontollaren y'ls deus se miraren los uns als altres ab uns ulls com unas taronjas... immortals.

Lo lladregot expiá son crim aferrat d'esquena al rocatós cayrell del Cárpat sempre blau...

Passaren olimpíadas...

Júpiter dormia placidíssimament... Los altres deus y las deesas totas, ron-cavan magestuosament...

Un miserable mortal, massa *amigo del arte* (?) furtá un esquitx de llum...

Jupiter, al despertarse, s'adoná del furt y... arronsá las espatllas.

Las parets del Olimpo s'extremiren d'alegria, los deus s'axecaren badallant y, fregantse'ls ulls lleganyosos ab lo revés de las peludas mans, somrigueren; las deesas espolsaren de sos caps la rosada nocturna...

¡Oh pare dels deus y dels homens!
¡Oh tu que t'irritas del furt d'un esquitx de sol y que perdonas bondadós'l d'un esquitx de llum artificial que resplandeix en una *testa de nena* menos o menys hermosa! ¡Oh Júpiter divi, justicier, immortal!

NOSTRE BIBLIOTECA.—Alguns amichs que indegudament s'haurán cregut que nostres intencions eran fer en les pàgines d'aquesta revista, com en nostra biblioteca un empaig de literatura, ens indicaren que veurían ab gust una més ample benevolensa envers la publicació de trevalls d'indole diferent a la literaria. No haurán quedat descontents nostres concellers ab la publicació, per exzemple, del trevall, d'en Gay, que es un literat que molt sovint s'ocupa de cuestions socials y politicas.

Aixó no es més que una mostra de la diversitat que pensém donar als assumptos que aquesta redacció acullexi pera esser tractats en les pàgines de nostra revista. Y quedarà encare més patent la

sinceritat d'aquesta tendencia si anunciém a nostres lectors, que'l segon volum de la biblioteca «CATALUNYA» que's donará als subscriptors com a regalo del segon trimestre, será un llibre d'en Cebriá Montoliu titulat «*Institucions socials de cultura*» y del que tan bella mostra ne tenim ja donada.

Y consti que no pensém anar pas endarrerits en la publicació d'obres literaries, puig ademés de les ja anunciades contém ab la coloboració pera nostra biblioteca de altres autors catalans, tan notables com en Gabriel Alomar, pera no esmentarne cap més.

Altra cosa que agradará segurament als anti-exclusivistas de la literatura, es saber d'aquí a molt pochos dias se posará a la venda, en esmeradíssima edició apart, la conferencia «*Lo Trevall*» de Ruskin, que nostres lectors ja han assaborit.

Ja's veu donchs que procurém complaure en el sentit sollicitat, com ho farem en tots els sentits que sian justos, per més que encare's quexin aquells impertèrrits que volen ninots y més ninots.

LA ODISSEA D'UN MÚSICH. — Aquí li deyan el *Wagner catalá*, y s'entretenia a fer *zarzuelas de género chico* pomposament anomenadas *comedies liriques*.

Després l'autor dels *Segadors*, com li digué un periodista de la *villa y corte*, se'n aná a Madrid, ahont devian dirli el *Chapi catalán*, perque feya *zarzuelas de género grande*, que'ls empressaris se preocupan d'anunciar com a *dramas liricos*.

Are que en Morera s'ha repatriat, com deya aquell, pera fernos sentir *zarzuelas* de la costa cantábrica ab motius populars catalans; are donchs, qué li dirém? Caldrá dirli l'*Arrieta madrilenyu*, donchs ja que com tothom sab, el tal Arrieta fou qui posá música a n'alló tan hermós de

Costas las de Levante,
Playas las de Lloret...

alló que quan ho canta'l tenor de la «Marina» s'ho escoltan una pila de pescadors ab barretina catalana que parlan en castellà.

Lo que va de ayer a hoy! deu pensar en Morera.

Veus aquí un títol ben suggestiu pera un *drama líric*. La historia d'un músich que de petit montava ab gran destresa cavalls salvatjes per las *pampas* de la Amèrica, (1) més tart tocava'l violi en teatres de per allà el nou continent, vingué a Barcelona ahont logrà engrescar a uns quants *dilettanti* del art y'l patriotisme, que'l proclamaren eminenca, y acabá la seva vida... artistica col·laborant ab en Chapi. Nosaltres ens prestariam a ferhi'ls personatjes d'aquest drama: *El tío Juan, La Rosons, Juanito, Puñetazo, La pigada, Zaira, Dos atlantes, Dos marseleses, Una sitjetana, Un vasco-cántabro-asturiano, Tres «segadors», Cuatro segadores, y Coro de ambos sexos.*

La lletra podrian ferli entre l'Arniches, en Fernandez Shaw y l'Ignasi Iglesias; en la música podrian col·laborar ab ell en Gay y en Chapi. No cal dir que la cosa fora *espeterrant* com diria'l mateix Morera. Se l'acompanyaria ab atxes de vent a la sortida del teatre se'l obsequiaria ab un *lunch*, en Marquina li dedicaria una Oda, y fins els *coros* d'en Clavé li donarian una serenata.

EN MALATS A PARÍS. — El triomf que acaba d'obtenir el jove pianista català a en el concurs Diémer ens confirma en lo que altres vegades havém dit; axó es: que l'Art y'ls badalls no sempre tenen d'anar junts. Heus aquí que aquest *Mus-siu* Diémer se'ns ha fet d'alló més simpàtic: no son pas un gra d'anís 4.000 franchs que a la cotisació d'ahir (20 de

(1) Aixó ho sabém per un biograf del mateix ex-Wagner català.

Maig) fan 5458 pesetas! No n'hi ha pera menys que pera entussiasmarse. Que l'entendre en coses d'Art se pagui a un preu tan fabulós es cosa que a molts homes grassos deu fer esgarrifar; pero, nosaltres, que fins tenim un administrador que dibuxa y pinta, no hem de fer més que alegrarnos de que hi hagi protectors del Art tan generosos, y sobre tot artistas catalans que arrivin a la mida que s'eczigeix pera lograr el cobdiciat premi.

Y per si'l maridatge del Art y'l pahidor no estessin prou demostrats, allà va'l *resto*: com a tribut d'admiració la «Asociación musical de Barcelona» ha donat un tech a n'en Malats.

L'HOME DEL DIA. — Ha arribat, s'ha tret la pols del vestit, s'ha posat la gorra del *obrero catalán*, y cap a fer de personatge.

Els generals li han ofert la mà d'amich, tota la gent de més pes ha tingut com un honor consultar las sevas opinions sobre problemas trascendentals, els d'allà dalt s'han clavats empentas y cops de colze pera vèurel d'aprop, els d'aquí s'han barallat per si al entrar a la Cambra de diputats duya gorra o bolet; els periodistas l'han afalagat, disputantsel pera celebrarhi alguna *interview*; els rotatius d'allà y d'aquí han publicat, parlant d'ell, llargas *parrafadas* com si's tractés del *suceso misterioso* o de la segrestada de torn.

Per fi s'ha sabut que l'home's dignarà pendre part en importants debats parlamentaris, donarà una conferencia a la *Asociación de la Prensa* en castellà de Benicarló, parlarà als d'allí dalt de *cooperativas*, que es com parlarlos de la mar, y abocarà per tota aquella gran sala un gran perfum de democracia.

Infelissos de nosaltres, que'ns creyem que aquesta era una mena de *papu* que's menjava las criaturas! Are's veu que ha

devingut prosaicament una senyora molt xerrayre.

La nació frontolla; las institucions perillan; la integritat del territori està ja en remull; la onada revolucionaria

PREMPSA

GAZETA DE MALLORCA.—Per esser molt aplicables a Catalunya las opinions emesas en un article publicat recenment en dit setmanari, el reproduhim en aquestas columnas:

«*Malcriadesa pública.*—Reparat y observat tenim abastament tots quants per ofici o per gust acostumam fuyetjâ sovint es nostros diaris, com no se passa molt de temps sense que, ara un ara s'altre, retrèguen y tracten certs assumtos que podriem anomenâ *de temporada*: têmes d'oportunitat permanent y crònica, que no arriben a tornâ estantissos may; perque per molt que los suquen y recapitoletjen, conserven una eterna actualitat y donen lloc a n'es periodistes a ferhi demunt ells, sempre que los cau bé, quatre plumades.

Sòlen gosâ de tal privilegi, amb preferencia, es diferents rams y serveys de policia urbana: sa netedat de places y carrés, sa distribució d'aigos, es fanc y bassiots de s'hivern, sa pols d'estiu, y tot lo que una higiene ben entesa aconseya y reclama, axí a fora-porta com a dins ciutat, ja sia dins ses cases, pisos y botigons, com a n'es passeigs, a ses places, mercats, pescateries y mataderos.

Cadascú hi diu la séua, inspirantse en son bon desitx de millorâ y posâ a bon punt lo que va tòrt, lo qu'ha de mesté reforma o mitjes sòles; y res tant fácil y avinent com senyalâ y trassâ projectes, «convendria fé axò, s'es menesté fé allò»... sense contâ moltes vegades amb ses dificultats y despeses qu'han d'ocorre, per dû a terme degudament certes reformes y millores.

amenassa invadirho tot.

Al voltant d'una taula de café del aristocràtic *Casino de Madrid* l'ombra d'un *Grande* y l'aureola d'un *obrero* se conjuran pera salvar la patria.

Un altre estrem d'aquests que no prescriuen ni passen may de moda (desgraciadament) es aquell qui pertoca a ses bones costums públiques, a sa educació popular, que vertaderament entre noltros hem de confessâ y regonexe que déxa molt que desitjâ, va alloure y qualca enrera.

S'en podrien escriure, no articlets de periòdic, sino llibres sencers, sobre es defectes, buyts y punts escapats qu'ofereix sa cultuta reinant, si's tractâs d'establirhi comparació entre lo qu'es y lo qu'hauria d'essê, entre lo que feym y lo qu'hauriem de fé, per posarnos a n'es nivell a on son arribats [aquells pobles que mos van al devant y mos ne poren donâ exemple de civilisació y bona criansa.

Ara, sobre tot, desque s'anomenada de Mallorca s'escampa y s'estén per onsevuya; desque es forasters y *turistes* se son girats cap a n'aquest bell reconet de mon, y arriben a dotzenes dins es nostros vapors, y tresquen y recorren viles y llogarets, y mos pinten y mos dibuxen, y llavò escriuen de noltros y de sa nostra illa lo bò y lo dolent qu'han observat y vist: ara mos es entrada més que may sa quimera d'esmenâ y fé desaparexe vicis, defectes y costums que realment mos fan poc favor, sobre tot a la vista d'aquells qu'han de judicâ y formâ concepte de noltros per lo primé que veuen, sense tení temps moltes vegades, de reformâ amb una llarga conexensa y repetides observacions lo que de totduna los pogué semblâ desfavorable.

Bona es y convenient aquesta ten-

dencia a refinâ costums, a corretgî y fé desaparexe tares y lletjures que mos puguen donâ mala anomenada. A lo qu'hem de posâ esment, emperò, es a no prenderho també per vici y per sistema a creuremos y trèuremos per més dolents y xèrecs de lo que som; a atribuirnos es caracte de poble enderrerit, com si Mallorca fos una excepció per aquest vent y romangués molt per devall d'altres pobles que mos ne pogués fé escola y donarnosne llissons de bones costums y de cultura.

«*En todas partes cuecen habas*» diu es proverbí castellá, y es una bona veritat lo que diu es proverbí. Qui ha viatjat y trescat mon, heu sab y heu ha pogut tocâ amb ses mans, que fins y tot per aquelles tèrres que mos dñen es cap davant, axí meteix n'hi ha més o manco d'incultura y malcriadesa. Y en canvi son molts es qui han trobat a faltá, per altres tèrres, certes qualitats y ventatjes que venturosament ha heretades y conserva es poble mallorquí, que confessen y regonexen es forasters metexos, y son una prova de que en es fons, no son es mallorquins, generalment parlant, tan mancats de cultura com certes llengos y plomes han volgut suposâ; y qu'es defectes que demostren en so séu tracto y manera d'essê, atanyen més a lo accidental y fácil de corretgî, que no a dolentia de part de dins, a seuvatgisme de rèl y mala entranya. Vol dí, en rudes, que en quant a *bessó*, ja'l tenim bò: lo que mos falta es netetjâ, vernissâ y embellí sa *cloveya*.

Ben errat aniria es qui cregués que per fora-Mallorca no n'hi ha d'atloteria vayvéra y maleriada que, en veure forasté més o manco original d'aspecte y de vestit, no l'insulta y li corre derrera o li fa impertinencies; que en reparâ dibuxant o pintô o aficionat a fotografia qui *trèu vistes*, no li es un objecte de curiositat o d'estranyesa; que si pot havê un bocí de guix o carbó, no retxa parets

noves o no hi pinta ninots o no hi escriu mots y paraules grolleres de ses que no están en es diccionari.

Y es meteix error partirán es qui pensen que en sorti de Mallorca ja no trobarán municipals indiferents, tardans y comportivols qui s'embabayen mirant pegâ es falcó; ni fematers grandíes, ni carrilés paupes y cerolosos; ni abres de passetx o carré, amb sa soca escorxada o qualche esqueix de branca qui los pénja; ni monuments públics mutilats, amb estátues que les han romput es dits o es nas, o les han esvorellat es cantells des pedestal, o torsuda sa réxa de ferro qui les defensa... Tot axò y altre tant més, qu'es símbol y senyal evident d'es punts que calsa s'educació y cultura d'una ciutat o un poble, no es fruyta congriada a Mallorca exclusivament; també n'hi ha esplet fora d'aquí, y també s'en planyen,—amb motiu y raó—es qui hi escriuen diaris, y voldrien qu'es séu pais fos un miray y exemple de bones costums, com altre no n'hi hagués en el mon, y des qual no s'en pogués contâ més que alabanses.

¿Voldrá dí axò que mos ne podem dá per satisfets des nostro estat actual y que no hem de malavetjá a millorarlo y esvahirne lo que té de dolent y corretgible?—Precisament tot lo contrari. Lo que vol dí es: que no mos hem d'apassionâ per desjectâ y fe més dolent de lo que sia en realitat, lo que tenim avuy per vuy: que sense pèrde de vista lo qu'ha mesté adressâ y encaminâ per bona via, no n'hem de fé platet constantement y venirho a retrèure, de manera que aquells estèrns qui mos llegesquen puguen ferne d'una paya un payé y sospitâ que aquesta terra sia un corral de bous, aon res va a son endret y aon tot cau y tot penja...

Ni tant ni tan poc. No mos abandonem a n'es jayent de veureu tot color de rosa; pero tampoc prenguem sa verera de pintarho tot negre. Es feyna fácil sa

de desjectâ y trobarhi òssos en es lléu. Més profitós y práctic es compartirla amb un'altra, que consistesca en donâ a co-nexe lo que sia merexedor d'elogi y de publicidat, perque servesca d'estimulant y bon exemple.»

RENAIXENSA.—«*Mort d'en Frederich Renyé.*—Acabém de rebre la trista nova de la mort d'en Frederich Renyé y Vila-dot, ocorreguda a Lleyda ahir a las tres de la matinada, després de llarga malal-tia que ha anat minant poch a poch la seva robusta naturalesa que feya augu-rar a sos amichs una vida més llarga de la que ha tingut, donchs la mort se l'ha endut a l'edat de 53 anys.

Fou lo senyor Renyé, desde molt jove un catalanista ferm y convenut, y ade-més un propagandista constant de las nostras ideas y aspiracions en la comar-ca lleydatana, tant de paraula com per escrit, y a n'ell son deguts principalment los progressos del Catalanisme en aquella encontrada, essent considerat en ella per aquest motiu y per sas bellas qualitats per los nostres companys de causa, com lo seu capitost indiscutible y indiscutit.

Lo seu amor a Catalunya lo portá a extendre la esfera de la seva acció a tot arreu de la nostra terra ahont se tractés de las reivindicacions patrióticas del Ca-talanisme militant, prenent part perso-nal y activa en la major part de las Assambleas celebradas per la «Unió Ca-talanista» comensant per la fonamental de Manresa, y formant part després de la Junta Permanent de la mateixa.

Avuy al matí se verificará lo seu en-terro, pera'l quin la «Unió Catalanista» envia una corona de llorer ab cintas ca-talanas y ab la següent dedicatoria: *La «Unió Catalanista» a Frederich Renyé.*

Sense temps avuy més que pera plo-rar la pérdua del bon company y amich, enviém lo testimoni de nostre condol a la seva atribulada familia y als cata-

lanistas tots de Lleyda y sa comarca.»

REVISTA COMERCIAL HISPANO-AMERI-CANA.—En son nombre 19 publica un article d'en G. Martinez Sierra titulat: *El bramín poeta* y que a continuació transcribim:

«Hubo en la India, allá en los tiempos de la princesa Sita, un bramín poeta.

Vivia retirado en las orillas rumorosas del Ganges, y alternaba sus horas entre la oración y la poesía; es más, su poesía se trocaba muchas veces en ora-ción Así habia cantado en su lengua sa-bia, la primera que se habló en el mundo, las hermosuras de su patria, bella entre las bellas: el río sagrado, el de las ondas verdes sembradas de flores de lobo, y las arenas áureas; los montes preñados de plata y pedrería; los bosques de palme-ras, y los campos de caña. Y sus cantares eran como incienso de acción de gra-cias, que se alzaba en homenaje á Bra-hama el creador.

Cantando y adorando fué feliz el bra-mín mucho tiempo; pero un día sintió nacer en su interior inquietud desusada; estaba descontento de su obra. Releyó aquellos versos, que hasta entonces le habian parecido hermosos, y los halló escasos de idea, pobres de forma.

—Estos temas— se dijo— son cosa ba-ladi. Es preciso que yo cante algo más bello; lo más bello, lo más grande que exista en el mundo de las criaturas.

¡Podría cantarlo! ¡Ya lo creo! Preci-samente bullianle ahora en el cerebro las fuerzas creadoras centuplicadas; sentia estallar, como chispas, centenares de bellas metáforas, y los conceptos profundos se despeñaban en su imaginación abun-dantes y rumorosos, como aguas de to-rrente. Temblando de respeto, asistia el bramín al florecimiento de su alma, fe-cundada por milagrosa primavera. Sí; podría cantar; pero ¿cuál es el tema, digno sobre todos de ser cantado?

Dióse á la oración con nuevo ahinco, maceró su carne con la penitencia, y su espíritu con la contemplación de abstractas verdades. Pedía á sus dioses que le revelasen aquello que ardientemente deseaba conocer; y su oración fué oída porque era fervorosa.

Una noche, cuando la luna trazaba senderos de plata sobre las frondas del bosque y estelas de nácar sobre las aguas del río, en la hora en que el silencio envuelve á la tierra en olas de misterio, presentóse á los ojos del bramín poeta una hermosísima mujer. Era blanca, de blancura jamás soñada en la India, vestida con amplio ropaje, ceñida la frente de frescos laureles. Traía en la mano, á guisa de cetro, una rama, de oscuro tronco y hojillas duras y plateadas, como si la luz de la luna se hubiese dormido sobre ellas.

—Salve, bramín, —dijo con voz sonora.

—¿Quién sois? balbuceó el poeta, más temeroso que complacido ante la luminosa aparición.

Soy la Sabiduría; diosa de otros países, en los cuales el cielo es hermano de la tierra. He oído tu clamor, mientras tus dioses, sumidos en éxtasis seculares no pensaban en ti. Sé lo que quieres... Si deseas cantar algo digno de la soberana belleza, canta «El Trabajo». También el trabajo es dios en nuestro Olimpo, y me envía á ti.

—¿Cómo podré cantarle dignamente?

—No he de decírtelo. Únicamente, recibe esta señal: el día en que tu canto sea digno del dios á quien lo elevas, surgirá en el centro de tu huerto un árbol de ramas plateadas como esta.

El bramín contemplaba el amable cetro de la diosa; el árbol que debía producir tales frondas era desconocido para él.

—Es el olivo —dijo la Sabiduría— el árbol que en mi patria simboliza la paz entre los hombres, y la abundancia de la tierra.

Desapareció, y las aguas del Canges se conmovieron y murmuraron irritadas por aquella instrusión de la vida y del movimiento en el país de la forma rígida, y de la inmovilidad secular.

A la mañana, despertó el bramín enajenado de gozo.

—Tiene razón la diosa; el trabajo es la soberana belleza del mundo ¡Cantémosle!

Y cantó:—Tu eres ¡oh Trabajo!—decían sus sabias estrofas—el soberano de la tierra, la voz de los dioses que resuena en el mundo. Por ti vive el hombre, por ti, como el cielo se siembra de estrellas cuando el sol se oculta, se siembran los desiertos de ciudades; por ti en los arenales brotan jardines; por ti las aguas, que eran destrucción, son vida, y los vientos, que eran muerte, son fuerza. Por ti los hombres arrancan sus tesoros á los senos del mar y de la tierra; por ti el vellón del animal arisco sirve de relicario al pudor de la hermosa; por ti la ciencia ha bajado desde la mente de Brahama al espíritu de quien le adora ¡Salve, oh Trabajo!

Pulió el poeta sus estrofas; sembró sobre ellas como polvo de oro, las bellas imágenes, ajustolas al ritmo que aprendió de las palmas cuando gimen heridas por el viento; puso en ellas rugidos de tormenta y suavidades de gorjeo, y agudezas de trino. El alma cantaba y lloraba en los versos.

Una vez terminados, leyólos el bramín en su huerto incado de rodillas, vuelto el rostro á Occidente, enviándolos como oración hacia aquel Olimpo donde los dioses son amigos de los hombres; pero la tierra permaneció estéril, y el árbol de ramas plateadas no brotó.

Desconsólóse el poeta. Al cabo su canción era hermosa, y él la amaba como á hija predilecta. Pero reflexionó y dijo:—Orgullosa como hombre, he cantado el trabajo del hombre, y mi soberbia habrá enojado á los inmortales. Ensalzaré el

trabajo de la naturaleza, vestidura y custodia de la esencia de Brahama Y nuevas estrofas subieron de su corazón á sus labios. Decían el trabajo incesante de la tierra, que á cada nuevo sol se cubre de nueva hermosura; el agitarse de los mares sobre los cuales se cierne el Espíritu de lo alto, dando vida á infinitos seres; el trabajo de los ríos que muerden sus orillas y arrastran las arenas á lejanos países; la fecunda labor de los vientos, que van llevando los gérmenes de vida de selva en selva; el afanar incesante de hormigas y abejas, la solicitud del ave que forma el nido, el furor de la fiera que destruye para saciar su prole.

El himno desenvolvía sus estancias sonoras con majestad serena; era la ondulación de su ritmo como cabecear pausado de campo de trigo.

Leyó el bramín su obra. Su alma se conmovió de nuevo al enviar al dios desconocido el homenaje de su canción. La naturaleza agradecida le pagó con sus mejores armonías; pero en el huerto no brotó el árbol prometido.

El bramín poeta no desmayó sin embargo:—Hay un trabajo más sublime que el esfuerzo gigante de la Naturaleza: es el trabajo del alma que se esfuerza por alcanzar la perfección, y llegar á confundirse con la esencia.

Y cantó las luchas del espíritu y la carne, de la humildad contra la soberbia, del amor contra el odio. Dijo el trabajo de la penitencia, la semilla de lágrimas, las flores del éxtasis, los frutos de virtud; ensalzó las esperanzas del ayuno y los deliquios del amor eterno. Y los versos con que cantaba la mística tarea eran como voces de serafines, como melodía de arpas tañidas por manos celestiales.

Volvióse al huerto; recitó, temblado de emoción, las encendidas estrofas, y aunque de la selva salieron voces como

de espíritus que llamaron hermano al poeta, la tierra permaneció insensible, y el árbol plateado no surgió en el huerto.

Desengañado el bramín rompió la lira.—¡Bien me está se decía—por haber creído en dioses extraños.—Olvidado de sus deliquios de poeta dióse á labrar su huerto. Sin embargo, muchas veces, mientras removía la tierra y cuidaba las plantas, veníanle á los labios aquellas canciones que había compuesto, y las cantaba con voz temblorosa.

Los hombres que labraban los campos vecinos se deleitaban con ellas, y como hablaban del trabajo, trabajaban leyéndolas, con mayor ahinco.

El huerto del bramín, antes cubierto de maleza estaba ahora vestido de plantas útiles y flores hermosas. Un día que, inclinado sobre la tierra, abría en ella un surco, un pájaro desconocido dejó caer en él una semilla: era verde y carnosa. El bramín no la conocía; pero la cubrió de tierra y la cuidó con cariño.

Llegó la buena estación. Amanecía. El nuevo agricultor entró en el huerto; de pronto lanzó un grito de asombro: en el centro del huerto mecíanse las ramas plateadas del árbol prometido.

—¡Oh inmortales!—exclamó, cayendo de hinojos ¿que hice yo para merecer la promesa?

Y la Sabiduría apareció de nuevo.

—Has trabajado con tus manos—dijo—y tus palabras han inclinado á trabajar á otros; las bellas palabras no fecundan la tierra por sí solas; es preciso que el esfuerzo material las acompañe. El trabajo te recompensa, porque acertaste á cantarle dignamente. Porque, sábelo y enséñalo á los hombres: el himno mejor que puede componerse en honor del dios que tu desconocías, es trabajar é infundir en nuestros semejantes el amor al trabajo.